

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Vidlák

**Právní úprava těžby z mořského dna za
hranicemi národní jurisdikce**

Diplomová práce

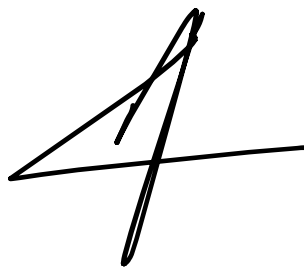
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Karolína Žáková, Ph.D.

Katedra: Katedra práva životního prostředí

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 02. 09. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 147 304 znaků včetně mezer.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'P' and 'V' intertwined, with a horizontal line extending to the right.

Petr Vidlák

V Praze dne 3. 9. 2024

Obsah

Úvod.....	4
1. Věcné souvislosti	8
1.1. Ekonomické důvody těžby z mořského dna.....	8
1.2. Ochrana fauny a flóry mořského dna.....	15
1.3. Pravidlo dvou let a aktuální situace u Úřadu pro mořské dno.....	19
2. Právní režim těžby z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce.....	22
2.1. Historické souvislosti.....	22
2.2. Úmluva OSN o mořském právu a Dohoda o provádění Části XI.....	24
2.3. Princip společného dědictví lidstva.....	26
2.4. Obecně k těžbě z Oblasti.....	28
2.5. Úřad pro mořské dno.....	29
2.5.1. Stávající orgány Úřadu pro mořské dno.....	30
2.5.2. Environmentální komise jako nový možný orgán Úřadu.....	32
2.6. Vliv Dohody BBNJ na těžbu z mořského dna.....	34
2.7. Odpovědnost účastnických států.....	36
3. Princip předběžné opatrnosti.....	38
3.1. Vývoj principu předběžné opatrnosti.....	38
3.2. Vztah principu předběžné opatrnosti k těžbě v Oblasti.....	39
3.3. Možná opatření k naplnění principu předběžné opatrnosti ve vztahu k těžbě z mořského dna.....	42
4. Ustanovení Těžebního řádu relevantní z hlediska ochrany životního prostředí.....	44
4.1. Povinnosti kontrahenta související s ochranou životního prostředí.....	44
4.1.1. Posouzení vlivů na životní prostředí.....	44
4.1.2. Testovací těžba (<i>Test mining</i>).....	46
4.1.3. Plán monitoringu a environmentálního řízení (<i>Environmental Management and Monitoring Plan</i>) a Systém environmentálního řízení (<i>Environmental management systém</i>).....	47
4.1.4. Havarijní a pohotovostní plány (<i>Emergency Response and Contingency Plans</i>).....	48
4.1.5. Kontrola znečištění a omezení vypouštění odpadů.....	48
4.1.6. Jistota environmentálního výkonu (<i>Environmental Performance Guarantee</i>).....	48
4.2. Povinnosti Úřadu související s ochranou životního prostředí.....	49
4.2.1. Regionální plány environmentálního řízení (<i>Regional Environmental Management Plans</i>).....	49
4.2.2. Environmentální cíle a úkoly Úřadu (<i>Environmental Goals and Objectives</i>).....	49
4.2.3. Environmentální standardy a doporučení (<i>Development of environmental Standards and Guidelines</i>).....	50

4.2.4. Environmentální kompenzační fond (<i>Environmental Compensation Fund</i>).....	51
4.2.5. Inspekce ze strany Úřadu a nápravná opatření.....	51
Závěr.....	53
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce	
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	

Úvod

Lidé využívají oceány již od nepaměti. Nejdříve v antických dobách začali zejména řečtí a římské obchodníci využívat oceány pro přepravu zboží a lidí. V patnáctém a šestnáctém století portugalské a španělské mořeplavci začali objevovat nové kontinenty, ze kterých starý svět získával obrovské bohatství. I tehdejší námořní mocnosti usilovaly o předcházení potenciálním sporům stanovením pravidel pro rozdělení tohoto bohatství, respektive nových území. Rozdělení proběhlo za asistence tehdy jediné nezpochybnitelné autority v Evropě, papežského stolce. Roku 1494 tak byla uzavřena tzv. Tordesillaská smlouva¹, která rozdělila vládu nad „novými“ územími mezi Španělské (resp. Kastilské a Aragonské) a Portugalské království. Na tomto příkladu můžeme vidět, že když vznikla potřeba využívat zdroje v souvislosti s oceánem, státy řešily existující i budoucí možné spory pomocí mezinárodních smluv a pevně stanovených pravidel. Jednoho takového procesu stanovení pravidel můžeme být svědky i my v současné době.

Po dlouhá staletí nebyla potřeba upravit práva a povinnosti spojené s využíváním mořského dna za hranicemi národní jurisdikce, jelikož jednoduše nebyla k dispozici technika, která by tuto činnost dokázala vykonávat. Lidstvo samozřejmě také nevědělo, že se na dně oceánů takové nerostné bohatství nachází. I kdyby se o něm však vědělo a potřebná technika k dispozici byla, nebyla tehdy taková poptávka po nerostných zdrojích, které se na mořském dně nacházejí, aby se ekonomicky odůvodnily obrovské náklady těžby v tak obtížných podmínkách.

Díky urychlenému vývoji těžařské techniky ve 20. století se těžba z mořského dna stala uskutečnitelnou, a to i ve hloubkách, které jsou pro běžného člověka těžko představitelné.

Vznikla tak potřeba nakládání s těmito rozsáhlými nerostnými zdroji právně upravit, aby nedocházelo k těžbě z mořského dna bez jakýchkoliv pravidel a na úkor méně vyspělých států (ve vývoji těchto pravidel jsou požadavky nových rozvojových států významným hybatelem).

V současné době se nacházíme téměř v závěru tvorby pravidel pro těžbu z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce. Základní pravidla jsou upravena Úmluvě Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1982² (*Úmluva, UNCLOS*) a Dohodě o provádění části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z roku 1994 (*Dohoda o provádění,*

¹ ZWETTLER, Otto. Tordesillaská smlouva z roku 1494. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie. 1995, roč. 6, č. 1, s. 5-7. ISSN 1210-6097.

² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. Smlouva podepsaná dne 10. prosince 1982 v Montego Bay. Vstoupila v platnost dne 16. listopadu 1994.

Dohoda). Od 90. let pak na půdě Mezinárodního úřadu pro mořské dno (*International Seabed Authority, ISA*) probíhá příprava technických těžebních norem, které se v posledních letech finalizují a probíhá aktivní negociace³ pro schválení finální podoby tzv. Těžebního řádu (*Mining Code*). Objevují se ale zároveň nové poznatky, a to zejména s ohledem na rozsáhlý vědecký výzkum organismů spojených s potenciálními těžebními místy, které vyvolávají otázky, zda jsou v připravovaných pravidlech dostatečně zohledněny environmentální dopady těžby. Zároveň se objevují pochybnosti, zdali předpisy pro těžbu, zejména návrh Těžebního řádu, jsou řádně připraveny a zohledňují zájmy všech smluvních států. Diskutuje se o aplikaci principu předběžné opatrnosti, který je v situaci nedostatku spolehlivých vědeckých údajů stěžejní. Řada členských států navrhuje, aby bylo schváleno moratorium na těžbu z mořského dna po dobu, než budeme dostatečně znát dopady těžby na ekosystém oceánů, a to právě na základě aplikace principu předběžné opatrnosti (*precautionary principle*).

Mnoho z těchto otázek se týká spíše mezinárodní politické situace, ale obsahují i svou právní stránku.

Ve své diplomové práci se budu zabývat zejména problematikou připravovaného návrhu Těžebního řádu, a to primárně ve vztahu k ochraně životního prostředí. Jelikož se nacházíme v České republice, budu se zabývat i rolí společnosti částečně ovládané Českou republikou – *Interoceanmetal Joint Organization*⁴ – a dopady, které na její činnost přijetí, či nepřijetí nového Těžebního řádu bude mít (za tímto účelem byly realizovány osobní rozhovory s ředitelem, zástupcem ředitele a specialistou na životní prostředí společnosti). Zvláštní pozornost budu věnovat aplikaci principu předběžné opatrnosti ve vztahu k možnosti zahájit těžbu z mořského dna bez dostatečné znalosti dopadů na životní prostředí.

V diplomové práci se pokusím zodpovědět následující otázky: Je návrh Těžebního řádu upraven tak, aby dostatečně reflektoval princip předběžné opatrnosti a zajistil ochranu hlubokomořských ekosystémů před negativními vlivy těžby z mořského dna? Předěšlo by se schválením současného návrhu Těžebního řádu rizikům těžby mimo jakýkoliv právní režim, která by pro hlubokomořské ekosystémy mohla mít ničující účinky? Jaké dopady přijetí či nepřijetí Těžebního řádu bude mít na *Interoceanmetal Joint Organization*?

³ International Seabed Authority. *29th Session of the International Seabed Authority, 2024* [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/sessions/29th-session-2024/?tab=daily-bulletins>

⁴ Interoceanmetal Joint Organization. Příběh IOM [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://iom.gov.pl/iom-story/>

Pro účely mé práce budu pracovat s oficiálním českým zněním mezinárodních smluv, pokud byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv.

1. Věcné souvislosti

1.1. Ekonomické důvody těžby z mořského dna

Když britská výzkumná loď *HMS Challenger*⁵ na své cestě Pacifikem v letech 1873-1876 objevila pomocí náhodných výlovů ze dna oceánů kusy hornin ve tvaru a velikosti brambor, bylo zřejmé, že na dně oceánů se nachází zásoby minerálů, které obsahují velké množství vzácných kovů. V té době se však ještě nevědělo, jaký je rozsah těchto zásob a jaká bude potřeba těchto kovů v budoucnu.

V současné době jsou z ekonomického hlediska nejzajímavější tři typy minerálů, resp. hornických struktur, nacházející se v Oblasti, tedy na mořském dně za hranicemi národní jurisdikce: polymetalické konkrce (*polymetalic nodules*), železo-manganové kobaltem bohaté kůry (*cobalt-rich ferromanganese crusts*) a masivní sulfidické rudy (*polymetalic sulphides*). To však neznamená, že se situace nebude v budoucnu měnit. Pokud se v Oblasti naleznou i zásoby ropy a zemního plynu a jejich těžba z větších hloubek se začne ekonomicky vyplácet, lze předpokládat, že se začnou v Oblasti těžit i tyto nerostné suroviny. V současné době těžba ropy z největší hloubky probíhá na vrtné plošině *Pertido*⁶: z 2 450 metrů pod hladinou moře.

Dle dat *DeepSea Mining Alliance* obsahují polymetalické konkrce zhruba až 31 % manganu, 1,4 % niklu, 1,2 % mědi, 0,2 % kobaltu a stopy titania, molybdenu, vanadia a lithia. Masivní sulfidické rudy obsahují až zhruba 28,5 % mědi a 28,5 % zinku⁷.

Jedná se o velmi strategické suroviny pro průmysl⁸, tzv. baterkové kovy. Nikl je klíčová surovina pro výrobu automobilů, baterií do elektromobilů, magnetů, větrných turbín pro produkci elektrické energie, fotovoltaických článků do solárních panelů a dalších. Mangan je klíčovou surovinou pro výrobu baterií do elektromobilů a magnetů. Měď je zapotřebí pro produkci elektromotorů a větrných turbín. Kobalt je nezbytnou surovinou pro autobaterie, magnety, fotovoltaické elektrárny a také pro výrobu notebooků a mobilních telefonů.

⁵ Royal Museums Greenwich. *Telling the story of the Challenger expedition, 1872–76* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.rmg.co.uk/stories/blog/library-archival/telling-story-challenger-expedition-1872-76>

⁶ Shell. *Perdido Overview* [online]. 2013 [cit. 2024-08-25]. Archivováno z: <https://web.archive.org/web/20130426072332/http://www.shell.com/global/aboutshell/our-strategy/major-projects-2/perdido/overview.html>

⁷ DeepSea Mining Alliance. *Metals for Deep Sea Mining* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.deepsea-mining-alliance.com/en-gb/metal>

⁸ European Commission. *Report on the assessment of the European Union's strategic framework* [online]. 2017 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0490>

Je zřejmé, že tyto suroviny jsou zapotřebí pro výrobu tzv. zelené elektrické energie. Na větrných a solárních elektrárnách bude do budoucna postavena produkce elektrické energie, která byla původně a do značné míry stále je z větší části produkována v hnědouhelných a plynových elektrárnách. Například pro výrobu 10 000 mořských větrných turbín je zapotřebí 10 000 tun mědi a 5 000 tun niklu⁹.

Tyto minerály jsou též nezbytné pro výrobu automobilů s elektrickými motory. Poptávka po elektrických automobilech bude velmi pravděpodobně v dalších desetiletích stoupat.

Dle odhadů *International Energy Agency* vzroste celosvětová produkce elektrické energie vyráběné offshore větrnými elektrárnami z cca 50.5 GW v roce 2022 až na 181.8 GW v roce 2028¹⁰. Pro tento nárůst bude potřeba velkého množství těchto kovů na výstavbu nových elektráren. Jak uvádí *International Energy Agency*:

„Ve scénáři, který splňuje cíle Pařížské dohody (jako ve scénáři udržitelného rozvoje IEA), se jejich podíl (podíl minerálů, z čehož některé se mohou těžit ze dna moře) na celkové poptávce v příštích dvou desetiletích výrazně zvýší o více než 40 % u mědi a prvků vzácných zemin, 60–70 % u niklu a kobaltu a téměř 90 % u lithia.“¹¹

Prudkého zvýšení produkce si lze všimnout u kobaltu, kdy v roce 2010 bylo vytěženo celosvětově 107.000 metrických tun kobaltu a v roce 2023 až 230.000 metrických tun.¹²

Kobalt, nikl, měď, vanadium a mangan se nachází v seznamu kritických surovin Evropské Unie vytvořeném Evropskou komisí¹³. Suroviny na tomto seznamu jsou suroviny s vysokou důležitostí pro ekonomiku EU, s jejichž dodávkou může být spojeno riziko související se stabilitou obchodních vztahů se zeměmi, kde probíhá těžba, popř. zpracování, těchto surovin.

⁹ DeepSea Mining Alliance e.V. *Our way towards the responsible exploitation of high-tech metals - Facts and challenges of Deep-Sea Mining* [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: [Webside DeepSea Mining Alliance](https://www.deepseamining.com/)

¹⁰ International Energy Agency. *Renewable Energy Progress Tracker* [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/renewable-energy-progress-tracker>

¹¹ International Energy Agency. *The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions: Executive Summary* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iea.org/reports/the-role-of-critical-minerals-in-clean-energy-transitions/executive-summary>. Originální znění textu: „In a scenario that meets the Paris Agreement goals (as in the IEA Sustainable Development Scenario [SDS]), their share of total demand rises significantly over the next two decades to over 40% for copper and rare earth elements, 60-70% for nickel and cobalt, and almost 90% for lithium.“

¹² Statista. *Global cobalt mine production from 2010 to 2022* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/339759/global-cobalt-mine-production/>

¹³ European Commission. *Critical Raw Materials* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials_en

Jsou to suroviny významné pro evropský průmysl, vývoj moderních technologií nebo pro přeměnu v zelenější ekonomiku.

Dle zprávy z roku 2020 the World Bank¹⁴ se těžba grafitu, lithia a kobaltu může zvýšit až o 500 % do roku 2050, aby uspokojila stoupající poptávku po čisté energii. Odhadem to může činit až 3 miliardy tun minerálů a kovů pro stavbu solárních, větrných a geotermálních zdrojů energie. Takový nárůst úzce souvisí se snahou naplnění cíle dle čl. 2 odst. 1 písm. a) Pařížské dohody¹⁵:

„...udržení nárůstu průměrné globální teploty výrazně pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a úsilí o to, aby nárůst teploty nepřekročil hranici 1,5 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí, a uznání, že by to výrazně snížilo rizika a dopady změny klimatu.“

Jaké tedy v současné době máme dostupné zdroje surovin jako mangan, nikl, kobalt a měď?

Světové zásoby manganu se nachází zejména v Jihoafrické republice (600 milionů tun, 70 % světových rezerv, 7,2 milionů tun vytěžených za rok 2023), Gabonu (4.6 milionů tun vytěžených za rok 2023), Austrálii (3 miliony tun vytěžených za rok 2023) a dále v menším množství v Ghaně, Číně, Indii, Brazílii, Pobřeží Slonoviny, Ukrajině a Malajsii.¹⁶

Největší zásoby kobaltu můžeme najít v Demokratické republice Kongo (70 % světových zásob, 4 miliony tun), Austrálii (1,5 milionů tun) a dále v Indonésii (0,6 milionů tun) a Kubě (0,5 milionů tun).¹⁷

Významným producentem mědi je Chile (24 % světových zásob), Demokratická republika Kongo (10 % světových zásob) a Peru (10 % světových zásob).¹⁸

Největším producentem niklu na světové úrovni je Indonésie s 37 % celosvětové těžby. Za Indonésií následují Filipíny s 13,7 %, Ruská federace s 9,3 %, Nová Kaledonie s 7 %,

¹⁴ World Bank. *Mineral production to soar as demand for clean energy increases* [online]. 2020 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/05/11/mineral-production-to-soar-as-demand-for-clean-energy-increases>

¹⁵ Pařížská dohoda. Ministerstvo životního prostředí ČR, Paříž, 12. prosince 2015. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda

¹⁶ Investing News Network. *Top Manganese-producing Countries* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://investingnews.com/daily/resource-investing/battery-metals-investing/manganese-investing/top-manganese-producing-countries/>

¹⁷ Cobalt Institute. *Cobalt Institute Fact Sheet 2023* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.cobaltinstitute.org/wp-content/uploads/2023/02/cobalt_institute_fact_sheet_2023.pdf

¹⁸ Statista. *Distribution of global copper mine production by select country 2022* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/605533/distribution-of-global-copper-mine-production-by-select-country/>

Austrálie s 5,9 % atd. Indonésie je tedy základním dodavatelem niklu pro světový průmysl, a to zejména v oblasti výstavby větrných elektráren a výroby elektrických automobilů.¹⁹

Dodávky niklu z Indonésie však nemusí být vždy spolehlivé. Indonésie, jakožto největší vývozce niklu na světě v roce 2014 zakázala vývoz většiny nezpracovaných rud ze země. Tímto krokem indonéská vláda sledovala podpoření rozvoje zpracovatelského průmyslu nerostných surovin na vlastním území. Větší část příjmů z produkce niklu a dalších cenných minerálů tak bude příjmem státního rozpočtu Indonésie. Je to jen jedním z příkladů nepředvídatelné povahy některých vysoce důležitých vývozců strategických minerálů. Surovinová politika Indonésie se v průběhu času může měnit, avšak poptávka po některých strategických minerálech bude vždy muset být uspokojena. Je bezpečné, aby Evropská unie byla z velké části závislá na surovinové politice třetích zemích?²⁰

Dále je potřeba poukázat na environmentální rozměr těžby niklu v Indonésii a na Filipínách v podobě odlesňování podstatných částí pralesů, znečištění řek a podzemních vod a znečištění ovzduší v dalekém okolí těžby. Přitom deštné pralesy v Indonésii jsou jedním z největších klenotů biologické rozmanitosti, v nichž má útočiště mnoho naprosto unikátních druhů zvířat a rostlin. Dovozem surovin z těchto oblastí jsou tak nepřímo podporovány činnosti vedoucí ke škodám na životním prostředí.

Ohledně bezpečnosti dodávek strategických surovin lze poukázat na to, že významným dodavatelem niklu do Evropské unie je stále Ruská federace. Ruský export niklu do Evropské unie od zahájení ruské agrese na Ukrajině nijak zásadně neklesl – export v měsíci lednu 2021 činil 15,77 metrických tun, v měsíci lednu 2023 činil 12,91 metrických tun.²¹ Riziko spojené se závislostí v zásobování nerostnými surovinami na Ruské federaci se projevilo v posledních letech jako vysoké. Vedle toho také musíme brát v potaz, že odkupem této suroviny od těžebních společností působících v Ruské federaci státy Evropské unie nepřímo finančně podporují nelegální invazi Ruské federace na Ukrajinu, proti které se Evropská unie a její členské státy oficiálně vyhradily, a kdy většina evropských států finančně i nefinančně podporuje Ukrajinu jako napadený stát.

¹⁹ Statista. *Distribution of global nickel mine production by select country 2022* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/603621/global-distribution-of-nickel-mine-production-by-select-country/>

²⁰ E15.cz. *Indonésie zakázala vývoz nezpracovaných rud, světové trhy čeká ořes* [online]. 2014 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/burzy-a-trhy/indonesie-zakazala-vyvoz-nezpracovanych-rud-svetove-trhy-ceka-otres-1052141>

²¹ Statista. *Monthly nickel imports to the European Union (EU) from Russia 2022-2023* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1345794/eu-monthly-nickel-imports-from-russia/>

V Gabonu (2. největší producent manganu) musela být v průběhu roku 2023 zastavena produkce z důvodu vojenského převratu.²² S takovými riziky je také třeba počítat.

Dalším příkladem suroviny, jejíž těžba je spojena s mnoha kontroverzemi, je kobalt. Mezi největší producenty kobaltu na světě patří Demokratická republika Kongo s 111 309 tunami kobaltu vytěženými za rok 2022. Většina dolů na těžbu kobaltu je vlastněna společnostmi Čínské lidové republiky.²³ V posledních letech se objevily informace, že některé těžební společnosti v Demokratické republice Kongo porušují lidská práva svých zaměstnanců, využívají zakázané dětské práce a neposkytují zaměstnancům bezpečné pracovní podmínky.²⁴ Odpad z obrovských těžebních dolů způsobuje znečištění povrchové i podzemní vody, vzduchu a přírody. Při extrakci minerálů jsou vypouštěny toxické látky, které ohrožují zdraví pracovníků, způsobují problémy s dýcháním, a také kontaminují území kolem dolů. Dle odhadů Mezinárodního Institutu pro životní prostředí a rozvoj pracuje v Demokratické republice Kongo zhruba 40 000 dětských pracovníků, kteří bývají často obětmi násilí a vydírání.²⁵

Kolik se vlastně nachází těchto cenných surovin pro lidstvo v Oblasti? I přes rozsáhlý průzkum jejích částí máme stále k dispozici jen hrubé odhady. Ne na celém území se nacházejí vzácné kovy. Pro každý z druhů konkrecí či rud musí být splněny určité podmínky hloubky a podmořského „podnebí“. Jako příklad si můžeme vzít známou zónu Clarion/Clipperton (*Clarion/Clipperton Zone, CCZ*). Jedná se o rozsáhlou část mořského dna nacházející se mezi Mexikem a Havajskými ostrovy. Průměrná hloubka činí přes 4 000 metrů a jedná se zejména o rozsáhlé plošiny o rozloze 9 milionů kilometrů čtverečních. Tyto charakteristiky CCZ představují vhodné podmínky pro vznik polymetalických konkrecí. Dle dostupných odhadů se v CCZ nachází zhruba 21 miliard tun konkrecí. Tyto konkrece jsou tvořeny z 99 % využitelnými materiály.²⁶ Zhruba třicet tři procent tvoří kovy, zbylých šedesát sedm procent tvoří jiné materiály, které dokáží najít uplatnění například jako stavební kamenivo či hnojivo.

²² United States Institute of Peace. *What to Know About Gabon's Coup* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-know-about-gabons-coup>

²³ Congressional-Executive Commission on China. *From Cobalt to Cars: How China Exploits Child and Forced Labor in the Congo* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.cecc.gov/events/hearings/from-cobalt-to-cars-how-china-exploits-child-and-forced-labor-in-the-congo>

²⁴ Kara, Siddharth. *The Dark Side of Congo's Cobalt Rush* [online]. The New Yorker, 2021 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/05/31/the-dark-side-of-congos-cobalt-rush>

²⁵ International Institute for Environment and Development. *Formalising artisanal cobalt mining in the DRC: much work remains* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iied.org/formalising-artisanal-cobalt-mining-drc-much-work-remains>

²⁶ Forbes. *Těžba kovů z mořského dna: Skvělý nápad, nebo další ekologická katastrofa?* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://forbes.cz/tezba-kovu-z-morskeho-dna-skvely-napad-nebo-dalsi-ekologicka-katastrofa/>

Také neobsahují toxické množství těžkých kovových prvků, jako jsou rtuť či arsenik, takže jejich využití je v zásadě bezpečné.

Na rozdíl od pevninských ložisek nerostů je tak možnost velmi efektivního využití vytěžených materiálů, u povrchové těžby totiž výtěžnost málokdy přesáhne dvacet procent a často dosahuje spíše pouhých dvou procent.

Přestože nemáme přesná čísla, je zřejmé, že zásoby nerostných surovin nacházející se v Oblasti jsou obrovské. Zásoby kobaltu, manganu a dalších kovů by byly schopny nahradit pevninské zdroje těchto minerálů.

Dostupné technologie těžby z mořského dna se dynamicky vyvíjejí. Některými kontrahenty, tedy subjekty, které jsou smluvně oprávněny provádět těžební průzkum Oblasti (podrobněji k tomuto tématu viz část č. 2), již byla provedena testovací těžba polymetalických konkrací z mořského dna v rámci průzkumu v Oblasti.²⁷ Jedna taková testovací těžba byla realizována společností The Metals Company v CCZ z lodě „*The Hidden Gem*“. Testovací těžba probíhala za pomoci dálkově ovládaného „vozidla“ spuštěného na dno oceánu. Toto vozidlo bude nasávat konkrace z mořského dna do filtru, kde proběhne první roztřídění konkrací a zeminy. Vytrříděné konkrace budou pomocí dlouhé trubice nasáty na těžební loď. Zbytková zemina z první filtrace bude vypouštěna za vozidlem. Na těžební lodi dojde k druhé filtraci za pomoci odstředivé síly. Konkrace budou ukládány na těžební lodi do skladových prostor a vyfiltrovaná zbytková zemina bude z lodě vypouštěna dalším potrubím v určité hloubce zpátky do moře. O hloubce, ve které bude zemina vypouštěna, se stále vedou vědecké diskuse. Dle dat získaných od organizace Interoceanmetal Joint Organisation se bude zemina pravděpodobně vypouštět v hloubce přibližně 500 metrů pod mořskou hladinou.²⁸ Je to velmi důležitým tématem, jelikož tato vypouštěná zemina způsobí zakalení vody a omezí přístup světla, což může vést ke změnám v mořském ekosystému. Předpokládanou hranicí pro vypouštění proto musí být hloubka, do které již nepronikne sluneční světlo. Zakalení vody může způsobit problémy pro přirozený život živočichů, jako jsou třeba způsoby shánění potravy či rozmnožování.

Jsou ale zvažovány i jiné způsoby sběru polymetalických konkrací. Společnost Impossible Metals například vyvíjí přístroj pro těžbu konkrací za pomoci selektivního sběru prostřednictvím

²⁷ Metals.co. *ISA-NORI's Integrated Collector System Test Conducted in Compliance with Contract and Regulatory Requirements* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://metals.co/isa-noris-integrated-collector-system-test-conducted-in-compliance-with-contract-and-regulatory-requirements/>

²⁸ Baláž, Peter. Rozhovor s Peterem Balážem, Ph.D., Deputy Director General, Expert in Mineral Economics, Interoceanmetal Joint Organization. 12. dubna 2024.

robotických paží ovládaných umělou inteligencí. Tento způsob těžby by tolik nenarušil samotné dno.²⁹

Jelikož je Česká republika spoluzakladatelem kontrahenta *Interoceanmetal Joint Organisation* (IOM), na těžebním průzkumu se nepřímou tedy také podílí. IOM je společnost založená v roce 1987 na základě mezinárodní dohody podepsané Bulharskem, Vietnamskou lidovou republikou, Německou demokratickou republikou, Kubou, Polskem, Sovětským svazem a Československem. Po společensko-politických změnách v 90. letech vystoupily Německá demokratická republika a Vietnam, členství Sovětského svazu přešlo na Ruskou federaci a podíl Československa se rozdělil mezi Českou republiku a Slovenskou republiku, které jsou samostatnými členy.³⁰ IOM má kontrakt na průzkum části Oblasti v CCZ, kde aktivně vykonává průzkumné práce. V budoucnu také plánuje uzavřít kontrakt na těžbu ve své vyhrazené zóně, takže i Česká republika může mít značné příjmy z těžby z mořského dna. Dle informací od vedení IOM do budoucna plánuje vedle samotné těžby, která bude probíhat v CCZ, zpracovávat nerosty v již vybudované zpracovatelské průmyslové zóně na Kubě, odkud by byly dodávány do EU či na jiné trhy.³¹ Těžba by tak nepřímou podpořila ekonomiku v rozvojové zemi Kuba.

V této kapitole jsem uvedl základní data a souvislosti, které odůvodňují motivaci těžby z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce. Právě z důvodu potřeby těžby vyplývá potřeba upravit specifická pravidla těžby. Je legitimní se ptát, z jakého důvodu je právě v současné době těžba z mořského dna aktuální téma. V současné době je toto téma aktuální ze dvou důvodů. Zaprvé, k extrakci těchto minerálů z hloubek přesahujících tisícovky metrů a ve vzdálenosti několik stovek kilometrů od nejbližší pevniny potřebují těžařské společnosti techniku na vysoké úrovni. Technologický vývoj, ke kterému došlo za poslední dekády, umožňuje potenciálním těžařům započít nejen s testovací těžbou, ale i s těžbou za účely zisku neboli průmyslovou těžbou. Zadruhé, suroviny nacházející se v polymetalických konkrecích, železo-manganových kobaltem bohatých kůrách a masivních sulfidických rudách musí mít určitou hodnotu na trhu, aby se vyplatila finančně náročnější těžba z mořského dna. Právě vzhledem k přechodu na nízkoemisní ekonomiku vzrostla cena těchto kovů na takovou úroveň, že se těžba z Oblasti ekonomicky vyplatí.

²⁹ Impossible Metals. *Robotic Collection System* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://impossiblemetals.com/technology/robotic-collection-system/>

³⁰ Interoceanmetal Joint Organisation. Příběh IOM [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://iom.gov.pl/iom-story/>

³¹ Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interoceanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024.

1.2. Ochrana fauny a flóry mořského dna

V této kapitole shrnu, jaké živé organismy se nachází v Oblasti, zejména v místech potenciální těžby, jaká je úroveň znalosti těchto organismů a jaká jsou pro ně hlavní rizika související s těžbou. Tato rizika slouží jako hlavní důvody odpůrců zahájení těžby, proč by se s těžbou prozatím nemělo začínat.

Dlouho se předpokládalo, že Oblast je pouhá pustina, kde se sotva nachází nějaký život. Právě z důvodu průzkumu v Oblasti v posledních dekádách však bylo v této „nehostinné pustině“ nalezeno mnoho živočišných druhů, kdy některé z nich jsou závislé na minerálech, které se mají těžit.

Průzkum v Oblasti provádějí zejména kontrahenti na základě svých závazků plynoucích z kontraktu průzkumu, který uzavřeli s Úřadem.³² Úřad sám průzkum Oblasti spíše podporuje, než že by ho sám inicioval.³³ Některé mezinárodní i nadnárodní organizace se také věnují výzkumu živých organismů na mořském dně, avšak opět spíše na základě spolupráce s kontrahenty. Nejedná se tak o jeden konkrétní subjekt, který sbírá data, ale o několik subjektů, které se zavázaly spolupracovat a sdílet výsledky svých průzkumných expedicí.

Samotný IOM podniká průzkumné plavby již od roku 1987 a další průzkumnou plavbu plánuje provést v roce 2024.³⁴ Výsledky průzkumu pro těžební společnosti (kontrahenty) slouží zejména pro vypracování tzv. prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí (*Environmental Impact Statement, EIS*), které je povinnou součástí žádosti o povolení těžby v Oblasti, která se podává u Úřadu.

V magazínu *Science Daily* je uvedeno, že v zóně Clarion/Clipperton je odhadem až 5578 druhů živočichů, z čehož 88 % - 92 % jsou naprosto unikátní a nebyly nalezeny nikde jinde na světě.³⁵ Skupina biologů vytvořila tzv. CCZ checklist, ve kterém zapisuje a popisuje jednotlivé nálezy organismů, které byly odebrány a objeveny v průběhu let v CCZ.

Dle dosavadních výsledků se v CCZ nachází zejména mnoho druhů sumýšů, masožravé houby, velký počet členovců, červů a ostnokožců.

³² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 153 odst. 3. Montego Bay, 1982.

³³ Tamtéž, článek 143 odst. 1. Montego Bay, 1982.

³⁴ Baláž, Peter. Rozhovor s Peterem Balážem, Ph.D., Deputy Director General, Expert in Mineral Economics, Interoceanmetal Joint Organization. 12. dubna 2024.

³⁵ ScienceDaily. *Newly discovered cellular process* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2023/05/230525135858.htm>

Odhadovaný počet druhů celkově (tedy včetně dosud neobjevených druhů) se pohybuje v rozmezí 6000 až 8000 druhů.³⁶

Dát ekosystému a obecně živým organismům finančně vyčíslitelnou hodnotu je téměř nadlidský úkol, protože život je v penězích nevyčíslitelný. Avšak vzhledem k potřebě kvantifikace poškození způsobených na životním prostředí byly vyvinuty metody, jak poškození na životním prostředí vyčíslit.

Tyto metody jsou shrnuty v publikaci vytvořené Lukem Branderem a Victoriaí Guisado Goni v rámci finanční podpory Úřadu: *Report on the value of ecosystem services and natural capital of the Area*.³⁷

Podle této zprávy se ekonomická hodnota ekosystému může odvíjet od toho, jak mohou být jeho jednotlivé součásti využity ve prospěch či blaho člověka. Jejich ekonomickou hodnotu lze vyjádřit v penězích, a to tak, že se určí cenou, za kterou se obchodují na trzích. Cena je tedy určena nabídkou a poptávkou. Tato metoda tedy vůbec nepočítá hodnotu organismů jako hodnotu živých tvorů, ale pouze počítá s cenou, za kterou by se tito živočichové dali nabídnout na trzích. Biologická rozmanitost či sekvestrace uhlíku nemají dle této metody ekonomickou hodnotu, jelikož se na trzích obecně neobchodují.

Organismy mohou mít dále hodnotu z důvodu svého podílu na fungování ekosystému. Zjednodušeně řečeno, jde o hodnotu výhod, které z ekosystému získávají lidé. Pro představu uvedu příklad. Korálové útesy nemusí mít samy o sobě žádnou ekonomickou hodnotu pro člověka, protože nejsou obchodovatelné na trzích. Avšak korálové útesy poskytují vhodné prostředí pro rozmnožování mnoha druhům ryb či hlavonožců. Tyto ryby či další mořské organismy mají již hodnotu pro člověka, jelikož jsou vyloveny a prodány na trzích za určitou peněžní hodnotu (např. slouží jako zdroj potravy). Další příklad ekosystémové hodnoty je přínos hydrotermálních vývěrů na mořském dně, které poskytují vhodné životní prostředí pro velmi unikátní druhy živočichů a rostlin. Některé tyto unikátní organismy mají vysoký potenciál využití v kosmetickém a farmaceutickém průmyslu. Hodnota ekosystémové služby poskytované

³⁶ RABONE, Muriel & collective. *How many metazoan species live in the world's largest mineral exploration region?* Current Biology [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0960982223005341>

³⁷ International Seabed Authority. *Report on Valuation of Ecosystem Services* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2023/06/Report-on-Valuation-of-ecosystem-services.pdf>

hydrotermálním vývěrem tedy odpovídá hodnotě organismů využitelných člověkem, které jsou na tomto vývěru závislé.

Jaké poškození na životním prostředí hrozí při zahájení těžby v Oblasti?

Pří těžbě polymetalických kongrecí z mořského dna dochází k odstranění svrchní části mořského dna do hloubky až 10 cm. Navíc dochází k rozvření sedimentů a s tím souvisejícímu zakalení vod. Těžební vozidlo způsobuje emise hluku, který se pod vodou šíří rychleji a dále než ve vzduchu. Na polymetalických kongrecích jsou také závislé některé živé organismy.

- a) Zničení prostředí a ztráta biodiverzity mořského dna. Neregulovaná těžba z mořského dna může způsobit ztrátu biologické rozmanitosti a zapříčinit destrukci ekosystému spjatého s polymetalickými kongrecemi či jinými typy podmořských ložisek. Mořské dno je specifické svou zranitelností. Seběmenší narušení tohoto ekosystému může vést k poškození vyžadujícímu pomalé zotavování v řádu desítek let či úplnému zničení. Dle odhadů bude ztráta živočichů žijících na mořském dně po těžbě až 70 %. Obnova pak bude velmi pomalá. Je odhadováno, že v každé těžební oblasti zmizí až desítky unikátních druhů živočichů, jelikož některé organismy mají 0% šanci na obnovu, to zejména organismy přisedlé ke kongrecím. Vznik nových polymetalických kongrecí bude trvat v řádech milionů let. Organismy, které budou přímo v cestě těžebními stroji, mají šanci na přežití kolem 0,001 %.³⁸
- b) Rozvření sedimentů z mořského dna. Předpokládaná činnost těžebních strojů na mořském dně během těžby bude narušovat svrchní části dna a zároveň bude ze zadní části vypouštět sedimenty. Vyfiltrované sedimenty z těžebních lodí dále budou ve velkém objemu vypouštěny zpátky do moře v určité hloubce. To může pozměnit strukturu a členitost samotného mořského dna, což způsobí narušení života organismů žijících u mořského dna a biogeochemických cyklů. Dle odhadů mohou sedimenty vypouštěné zpátky do moře cestovat za pomoci mořských proudů do velkých vzdáleností.
- c) Narušení sekvestrace uhlíku. Těžba z mořského dna může způsobit narušení sekvestrace, což je přirozený proces, při kterém je uhlík odebírán z atmosféry a ukládán v hlubinách moří, která tak slouží jako depozit této látky.

³⁸ International Union for Conservation of Nature (IUCN). *The impact of deep-sea mining on biodiversity, climate, and human cultures* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iucn.nl/en/news/the-impact-of-deep-sea-mining-on-biodiversity-climate-and-human-cultures/>

- d) Emise hluku. Hluk z těžby může narušit klidný ekosystém mořského dna i v oblastech nad ním. Někteří mořští živočichové využívají zvuk ke komunikaci, navigaci a k hledání potravy. Protože hluk cestuje vodou dále a rychleji než vzduchem, oblast zasažená hlukem bude násobně vyšší, než by byla u pevninské těžby. Bylo odhadnuto, že zvuk z jednoho těžebního stroje může cestovat až do vzdálenosti 500 kilometrů.³⁹

U hydrotermálních vývěřů jsou rizika těžby podobná, ale v některých detailech se liší. Na hydrotermální vývěry je navázán celý velmi unikátní ekosystém. Při odstranění aktivního hydrotermálního vývěru by zmizel celý tento ekosystém bez možnosti obnovy. Těžba v oblastech hydrotermálních vývěřů také produkuje více emisí hluku, jelikož se jedná o vrtání do horniny. Tento hluk dosáhne až vzdálenosti 600 kilometrů a může mít škodlivý efekt na některé druhy kytovců v blízkosti méně jak 1.1 kilometru od zdroje hluku, jelikož hluk v tomto okruhu může dosáhnout intenzity až 140dB.⁴⁰

Do dnešní doby nebylo realizováno mnoho studií, které by odhadovaly hodnotu ekosystémů v Oblasti podle toho, jakou hodnotu představují pro lidstvo. Již nyní je však jasné, že minimálně ve dvou ohledech jsou ekosystémy nacházející se v potenciálních těžebních oblastech pro lidstvo hodnotné. Genetický materiál nacházející se v oblastech těžby může mít do budoucna velkou hodnotu pro farmaceutický a biotechnologický průmysl. Přístup k těmto mořským genetickým zdrojům nově upravuje tzv. BBNJ dohoda neboli Dohoda v rámci Úmluvy OSN o mořském právu o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti oblastí za hranicemi národní jurisdikce přijatá v roce 2023. Dále sekvestrace uhlíku fytoplanktonem má významnou hodnotu pro redukci uhlíku v atmosféře, což je problematika, která je v současné době považována za jednu z priorit v souvislosti se změnou klimatu.

Všechny tyto argumenty mohou přispět k limitaci či prozatímnímu moratoriu na těžbu v Oblasti nebo k jejímu úplnému zákazu.

I soukromé společnosti reagují na možné riziko spojené s těžbou v Oblasti. Společnosti jako BMW, Volvo, Google a Samsung SDI deklarovaly, že nebudou pro výrobu svých produktů

³⁹ Oceans Initiative. *Understanding the impact of deep-sea mining on marine life* [online]. 2022 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://oceansinitiative.org/wp-content/uploads/2022/07/07July22_abo2804_ArticleContent_v4.pdf

⁴⁰ Christiansen, Sabine, Bräger, Stefan. *Developing best environmental practice for polymetallic nodule mining - a review of scientific recommendations*. *Frontiers in Marine Science* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/journals/marine-science/articles/10.3389/fmars.2023.1243252/full>

využívat kovy vytěžené z Oblasti. Mnoho dalších organizací veřejně podporuje moratorium na těžbu v Oblasti, které vzniklo z iniciativy WWF.⁴¹

Všechny tyto skutečnosti včetně aplikace principu předběžné opatrnosti, budou relevantní při rozhodování o budoucnosti těžby z mořského dna.

1.3. Pravidlo dvou let a aktuální situace u Úřadu pro mořské dno

Mezinárodní úřad pro mořské dno (*International Seabed Authority*, ISA, dále též jen „Úřad“) byl vytvořen UNCLOS a formálně vznikl s jejím vstupem v platnost v roce 1994. První kontrahenti začali s průzkumem v Oblasti v roce 2000. Úřad je kompetentní pro stanovení pravidel pro průzkumnou část těžby a pro těžbu jako takovou. V roce 2000 byla schválena pravidla pro průzkum polymetalických konkrecí (*Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area*), v roce 2010 pravidla pro průzkum masivních sulfidických rud (*Regulations on prospecting and exploration for polymetallic sulphides in the Area*) a v roce 2012 pravidla pro průzkum železo-manganových kobaltem bohatých kůr (*Regulations on Prospecting and Exploration for Cobaltrich Ferromanganese Crusts in the Area*). Prozatím Úřad vydal 31 povolení k průzkumu těchto minerálů.⁴²

V roce 2014 Úřad začal s přípravou pravidel a podmínek pro těžbu z mořského dna (tzv. těžební řád, *Mining Code*), avšak z důvodu absence konsenzu na finální verzi nebyl dosud tento kodex schválen relevantními orgány Úřadu.⁴³

V sekci 1(15) Dohody o provádění Části XI Úmluvy OSN o mořském právu stojí, že:

„... Úřad vypracuje a přijme pravidla, předpisy a postupy [...] potřebné k přijetí plánu průzkumných nebo těžebních prací, v souladu s následujícími pododstavci:

(a) Rada se může ujmout vypracování všech nebo některých těchto pravidel, předpisů a postupů kdykoli, jestliže zjistí, že jsou nutné pro řízení činností v Oblasti, nebo rozhodne-li, že komerční těžba je velmi aktuální, nebo na žádost státu, jehož příslušník zamýšlí požádat o schválení plánu těžebních prací;

⁴¹ WWF. *No Deep Seabed Mining* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://wwf.panda.org/discover/our_focus/oceans_practice/no_deep_seabed_mining/

⁴² International Seabed Authority. *Exploration Contracts* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/>

⁴³ International Seabed Authority. *Draft Exploitation Regulations* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/the-mining-code/draft-exploitation-regulations-2/>

(b) jestliže stát uvedený v pododstavci (a) podá žádost, dokončí Rada přijetí těchto pravidel, předpisů a postupů podle článku 162 odst. 2 (o) Úmluvy do dvou let od podání této žádosti;

(c) jestliže Rada nedokončí vypracování pravidel, předpisů a postupů pro těžbu v předepsaném čase a žádost o schválení plánu těžebních prací se projednává, musí Rada posoudit a předběžně schválit takový plán prací opírající se o ustanovení Úmluvy a všechna pravidla, předpisy a postupy, které Rada prozatímně přijala, nebo na základě norem obsažených v Úmluvě a podmínek a zásad obsažených v této Příloze, jakož i zásad nediskriminace mezi kontrahenty.“

Na základě tohoto ustanovení stát Nauru, který je sponzorským státem kontrahenta Nauru Ocean Resources Inc. (NORI), aplikoval tzv. dvouleté pravidlo. Podáním žádosti započal lhůtu v délce 24 měsíců, ve které měl Úřad dokončit pravidla pro průmyslovou těžbu, resp. pravidla nutná ke schválení plánů těžebních prací. Tuto žádost podal dne 25. června 2021 s účinností 9. července 2021. Pokud by Úřad nestihl ve stanovené lhůtě dokončit vypracování pravidel pro těžbu, musel by dle příslušného ustanovení UNCLOS posoudit a schválit plán práce opírající se o ustanovení Úmluvy, pravidel, která prozatímně přijal, nebo na základě Úmluvy a podmínek a zásad obsažených v příloze Dohody o provádění Části XI Úmluvy OSN o mořském právu.⁴⁴

Situace, kdy nejsou schválena pravidla pro těžbu z Oblasti, avšak jsou posuzovány či schvalovány plány těžebních prací, by byla velmi nebezpečná, zejména s ohledem na nejasnost rozsahu právního rámce a nedostatku pravidel pro ochranu mořského ekosystému.

Úřad nestihl stanovit pravidla v daném termínu, tj. do 9. července 2023. V reakci na tuto situaci vydal prohlášení, že na 29. schůzi Rady, odehrávající se v červenci 2024, budou pravidla pro těžbu projednána prioritně a požádal kontrahenty, aby do té doby nepředkládali plány prací ke schválení Úřadu.⁴⁵

Tento „sprint“ ve schvalování tak komplexního souboru norem, jako je Těžební řád pro Oblast, spustil vlnu společenské diskuse, kdy mnoho států a dalších aktérů, včetně nevládních organizací volá po odkladu těžby z důvodu neznalosti ekosystému Oblasti a s tím spojené neznalosti možných škod, které by těžba způsobila.

⁴⁴ RIFS Potsdam. *Two-year Countdown on Deep Seabed Mining* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.rifs-potsdam.de/en/news/two-year-countdown-deep-seabed-mining>

⁴⁵ Mining Technology. *International Seabed Authority Delays Deep-Sea Mining* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.mining-technology.com/news/international-seabed-authority-delays-deep-sea-mining/>

Avšak na druhou stranu zase hrozí, že když Úřad tato pravidla nepřijme nebo bude schváleno moratorium na těžbu, státy, které mají na těžbě z Oblasti zájem, přestanou tento proces respektovat a zahájí těžbu v rozporu s UNCLOS nebo od UNCLOS úplně odstoupí, a to na základě argumentu, že v UNCLOS se smluvní státy zavázaly, že těžba z mořského dna bude probíhat, a že Úřad byl pro tento účel zřízen. Taková situace hrozí zejména u Čínské lidové republiky, Japonska, Kanady a Ruské federace.⁴⁶

Co se týče situace IOM, tak tento kontrahent není tak motivován brzkým schválením Těžebního řádu, jelikož v následujících pěti letech plánuje stále provádět průzkum ve své vyhrazené zóně, tedy průmyslovou těžbu by zahájil nejdříve za pět let.⁴⁷

Těžební řád se na 29. schůzi Sněmu Úřadu neschválil, tudíž se s jeho dalším projednáním počítá na 30. schůzi v roce 2025.⁴⁸

Takové jsou tedy věcné souvislosti těžby v Oblasti. V následující části si přiblížíme již stávající právní rámec těžby z Oblasti, a to zejména UNCLOS, Dohodu o provádění části XI UNCLOS a nově schválenou Dohodu BBNJ.

⁴⁶ Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interoceanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024.

⁴⁷ Baláž, Peter. Rozhovor s Peterem Balážem, Ph.D., Deputy Director General, Expert in Mineral Economics, Interoceanmetal Joint Organization. 12. dubna 2024.

⁴⁸ International Seabed Authority. *Agenda of the Assembly* [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2024/07/2413837E.pdf>

2. Právní režim těžby z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce

V této části nastíním, jaká je mezinárodní právní úprava těžby z mořského dna, jak se vyvíjela, a co znamená pojem „společné dědictví lidstva“.

2.1. Historické souvislosti

Vývoj jednoho z nejkompexnějších právních systémů mezinárodního práva je silně ovlivněn historickými událostmi 20. století.

Před začátkem 20. století neexistovala žádná právní úprava mořského dna jakožto mezinárodního prostoru. Mořské dno bylo vzhledem k tehdejší technice nedosažitelné. Byl uplatňován princip „*mare liberum*“ (svobodného moře), kdy každý stát mohl využívat jeho zásob téměř bez omezení.⁴⁹

Lod' *HMS Challenger*, což byla britská bitevní loď předělaná na loď výzkumnou, na svých průzkumných výpravách v Pacifiku v 70. letech 19. století objevila na dně oceánů polymetalické konkrce. Tato skutečnost ukázala znamenala, že skutečně i na dně moří se skrývá něco, z čeho může mít člověk užitek. V té době však vylovené konkrce neměly žádnou hodnotu, tak byly uloženy do depozitáře muzea, kde je poté ve 20. století našli vědci.⁵⁰

Dne 29. dubna 1958 byla v Ženevě sjednána Úmluva o pevninské mělčině (*Convention on the Continental Shelf*). Jedná se o první mezinárodní smlouvu, která upravuje využívání přírodních zdrojů ze dna oceánů. A také společně s Úmluvou o pobřežních vodách a pásmu přilehlém (*Convention on the Territorial Sea and Contiguous Zone*), Úmluvou o volném moři (*Convention on the High Seas*) a Úmluvou o rybolovu a zachování přírodních zdrojů (*Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas*) první sofistikovaná mezinárodní úprava o využívání moří. V této smlouvě byla vymezena tzv. pevninská mělčina (*continental shelf*), tento pojem označuje „a) mořské dno a podzemí podmořských oblastí přilehlých k pobřeží, ležících však mimo oblast pobřežních vod až do hloubky 200 metrů, nebo za touto hranicí až k místu, kde hloubka vod dovoluje využívání přírodních zdrojů těchto oblastí; b) mořské dno a podzemí obdobných podmořských oblastí přilehlých k břehům ostrovů.“⁵¹

⁴⁹ Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea*. London: Routledge, 2024, s. 33.

⁵⁰ Royal Museums Greenwich. *Telling the story of the Challenger expedition, 1872–76* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.rmg.co.uk/stories/blog/library-archive/telling-story-challenger-expedition-1872-76>

⁵¹ Úmluva o pevninské mělčině, článek 1. Ženeva, 1958.

Již na první pohled můžeme vidět, že se jedná o definici pro dnešní dobu zcela nedostatečnou a nejasnou. Přitom je to definice velmi důležitá. Vezmeme-li v potaz, že na dně moří leží velké nerostné bohatství, měl by být na přesné vymezení jurisdikce států kladen velký důraz. Výraz „*kde hloubka vod dovoluje využívání přírodních zdrojů těchto oblastí*“ je pojem, který není vázán na objektivní kritérium, ale na velmi subjektivní pojetí technické vyspělosti jednotlivých států. Tato úmluva se také vůbec nezabývá dnem oceánů, které se nachází za hranicemi národní jurisdikce (tedy názvoslovím Úmluvy OSN o mořském právu „Oblastí“).

Nad takto definovanou pevninskou mělčinou pobřežní státy vykonávají svrchovaná práva za účelem jejího průzkumu a využívání jejího přírodního bohatství, jehož definici nalezneme v článku 2 odst. 4 této úmluvy.⁵²

Úmluva o pevninské mělčině byla velmi kritizována, a to nejen kvůli nedostatečnosti a nejednoznačnosti v pojmech, ale zejména z toho důvodu, že nové vznikající státy v postkoloniálním světě zaujaly takové stanovisko, že úmluva je výhodná pouze pro vyspělé státy, které mají dostatečnou technologii a know-how pro těžbu. Přesto sehrála ve vývoji právního režimu hlubokomořského dna zásadní roli, neboť právě na základě její kritiky⁵³ se začalo diskutovat o uzavření nové, komplexnější mezinárodní smlouvy o mořském právu, kde pro hospodaření se zdroji oceánů bude aplikován tehdy nový princip – princip společného dědictví lidstva (the principle of common heritage of mankind).

Princip společného dědictví lidstva v souvislosti s hospodařením s nerostnými zdroji mořského dna za hranicemi národní jurisdikce je spojován se slavným proslovem maltského ambasadora Arvida Pardo na Valném shromáždění OSN v roce 1967.⁵⁴ Abychom zjistili důvod aplikace principu společného dědictví lidstva na těžbu v Oblasti, musíme znát kontext tehdejší doby. V rámci dekolonizace vzniklo mnoho nových, z většiny rozvojových států. Nerostné zdroje těchto států byly dekády těženy koloniálními mocnostmi bez prospěchu pro kolonie. Po získání nezávislosti v nich panovala spíše protekcionistická politika vůči jejich nerostným zdrojům.

⁵² Úmluva o pevninské mělčině, článek 2 odst. 4. Ženeva, 1958: „*Přírodní bohatství zmíněné v těchto člancích zahrnuje nerostné bohatství a jiné neživé zdroje mořského dna a podzemí, jakož i živé organismy, které náležejí k přisedlým druhům, tzn. organismy, které ve stavu, kdy je možno je lovit, spočívají buď nehybně na dně mořském nebo pod ním, nebo jsou neschopné měnit místo jinak, než ve stálém fyzickém kontaktu s mořským dnem nebo podzemím.*“

⁵³ United Nations General Assembly. *Resolution 2750 (XXV)* [online]. 1970 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/645609?ln=en&v=pdf>

⁵⁴ Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea*. London: Routledge, 2024, s. 34.

A právě v této situaci se projednávalo, jak bude nakládáno s obrovskými nerostnými zdroji ležícími v Oblasti.

Ambasador Arvid Pardo se obával, že rozvinuté státy s daleko vyspělejší technickou úrovní budou zneužívat svou technologickou vyspělost na úkor rozvojových států, které neměly kapacity začít těžit na mořském dně. Z toho důvodu byl princip společného dědictví lidstva při svém vzniku spojován se spravedlivým rozdělením zisků z těžby tak, aby z ní benefitovaly i rozvojové státy. Na tom stojí konstrukce tohoto principu v rámci UNCLOS, ve které je výslovně zmiňován (čl. 136 UNCLOS). Později se změnou priorit v rámci hospodaření s mezinárodními prostory začal princip společného dědictví lidstva nabývat i další rozměry, například ochranu životního prostředí mořského dna. Tato skutečnost se odráží mimo jiné v přijetí Dohody v rámci Úmluvy OSN o mořském právu o zachování a udržitelném využívání biologické rozmanitosti moří v oblastech za hranicemi národní jurisdikce (*Dohoda BBNJ*).

2.2. Úmluva OSN o mořském právu a Dohoda o provádění Části XI

UNCLOS nepochybně poskytuje nejkomplexnější úpravu mezinárodních prostor. UNCLOS vzešla z 3. konference OSN o mořském právu v letech 1973-1982, přijata byla 10. prosince 1982 a nabyla účinnosti 16. listopadu 1994. UNCLOS ke dni 4. 8. 2024 ratifikovalo 170 stran.⁵⁵

UNCLOS mimo využívání zdrojů v Oblasti upravuje také další oblasti mořského práva, například určení hranic pobřežního moře a přilehlé zóny, a jejich využívání ostatními státy, vymezení výlučné ekonomické zóny, novou úpravu kontinentálního šelfu (dříve pevninská mělčina), právní režim volného moře, režim ostrovů, právo vnitrozemských států na přístup k moři a svobodu přepravy, ochranu mořského prostředí, mořský vědecký výzkum, vývoj a sdílení mořských technologií a urovnávání sporů z UNCLOS. Ustanovením, která se přímo netýkají těžby z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce, se v této práci nebudu věnovat s výjimkou některých ustanovení, která jsou pro téma těžby z mořského dna relevantní.

Některými státy bylo finální znění UNCLOS kritizováno. Velmi sporný byl například nucený převod technologií, kterými vyspělé státy disponovaly. Vzhledem k obavám, že UNCLOS nevstoupí z důvodu nedostatečného počtu ratifikací ze strany vyspělých zemí v platnost, byla na základě zdlouhavého vyjednávání dne 28. července 1994 přijata Dohoda o provádění Části IX Úmluvy OSN o mořském právu (*Agreement relating to the implementation of part XI of the*

⁵⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

United Nations Convention on the Law of the Sea) (*Dohoda*).⁵⁶ Tato Dohoda společně s UNCLOS tvoří jeden celek.

Nyní si uvedeme základní ustanovení, které tvoří pro výklad UNCLOS nezbytnou znalost.

„Oblast“ (*the Area*) je vymezená v čl. 1 UNCLOS jako „*dno moří a oceánů a jejich podzemí za hranicemi národní jurisdikce*“. Tato negativní definice stojí na myšlence, že pomocí UNCLOS jsou určena území, která spadají pod národní jurisdikci, a mimo tato území se nachází Oblast. Mořské dno může mít tedy režim pobřežního moře (článek 2 UNCLOS) a jeho hranice běžně je „*až 12 námořních mil od základní linie*“ (článek 3), kdy základní linií se zabývá článek 5 UNCLOS: „*Nestanoví-li tato Úmluva jinak, je obvyklou základní linií pro měření šíře pobřežního moře linie největšího odlivu podél pobřeží, jak je zakreslena na námořních mapách velkého měřítka, které jsou úředně uznány pobřežním státem*“.

Dále má pobřežní stát jurisdikci ve své výlučné ekonomické zóně dle článku 55 UNCLOS. Výlučná ekonomická zóna (*Exclusive economic zone*) nesmí být širší než 200 námořních mil od základních linií. Pobřežní stát má ve své výlučné ekonomické zóně mimo jiné „*svrchovaná práva za účelem průzkumu a využívání přírodních zdrojů, ať živých či neživých, mořského dna a podzemí...*“ (článek 56 odstavec 1 UNCLOS). Využívání přírodních zdrojů ve své výlučné ekonomické zóně má pobřežní stát zcela pod svou kontrolou. Ovšem musí dbát na to, aby svou činností v této zóně náležitě přihlížel k právům a povinnostem jiných států a jednal způsobem, který se slučuje s ustanoveními UNCLOS (článek 56 odst. 2 UNCLOS). Také jsou pobřežní státy vázány částí XII UNCLOS, kdy podle článku 194 UNCLOS musí i v oblastech pod jejich výlučnou jurisdikcí činit všechna nezbytná opatření, která jsou v souladu s UNCLOS, k předcházení, omezování a kontrole znečišťování mořského prostředí z jakéhokoli zdroje a za tímto účelem mají použít nejúčinnější prostředky.

Ve směru k pobřeží je Oblast vymezena hranicí tzv. kontinentálního šelfu (*continental shelf*). Pobřežní stát vykonává nad kontinentálním šelfem svrchovaná práva za účelem jeho průzkumu a využívání jeho přírodních zdrojů. Kontinentální šelf, jak je vymezen v UNCLOS, zahrnuje dle článku 76 odst. 1 UNCLOS mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicemi jeho pobřežního moře po celém přirozeném prodloužení jeho pevninského území k vnější hranici kontinentálního okraje anebo do vzdálenosti 200 námořních mil od základních linií, když vnější hranice kontinentálního okraje této vzdálenosti nedosahuje. Kontinentální šelf tedy může

⁵⁶ Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea*. London: Routledge, 2024, s. 36

dosahovat vzdálenosti větší než 200 námořních mil. Vymezení tohoto tzv. vnějšího nebo prodlouženého kontinentálního šelfu (*outer/extended continental shelf*) je velmi zajímavý proces, do kterého vstupuje Komise pro hranice kontinentálního šelfu (*Commission on the Limits of the Continental Shelf*) a o rozšíření musí být notifikován Úřad, jelikož se tím zmenšuje Oblast.⁵⁷

UNCLOS tedy pracuje s tím, že Oblastí se rozumí dno moří a oceánů a jejich podzemí, která nespádají pod žádnou z výše uvedených zón.

„Úřad“ znamená Mezinárodní úřad pro mořské dno (*the Authority*). Jedná se o zcela unikátní instituci, která je ustavena UNCLOS. Ustanovení o organizaci a pravomocech Úřadu najdeme v části XI sekci 3 UNCLOS a v Dohodě o provádění části XI UNCLOS. Úřad je organizace, jejímž prostřednictvím účastnické státy v souladu s částí XI UNCLOS a ve prospěch celého lidstva organizují, provádí a kontrolují činnosti v Oblasti, zvláště za účelem spravování zdrojů Oblasti. O této organizaci bude v rámci zachování struktury práce více pojednáno dále.

Pojem „činnosti v Oblasti“ (*activities in the Area*) je v čl. 1 odst. 1 bod 3 zcela jasně vymezen pouze jako činnosti prováděné za účelem průzkumu a těžby zdrojů Oblasti. Definicí „zdrojů“ (*resources*) najdeme v článku 133 písm. a) UNCLOS, kdy se jimi rozumí všechny tuhé, tekuté nebo plynné nerostné zdroje nacházející se v Oblasti na mořském dně anebo pod ním, včetně polymetalických konkrecí. Lze si tedy povšimnout, že se jedná pouze o nerostné zdroje, nikoliv o genetické zdroje či jiné organické zdroje. „Nerosty“ (*minerals*) jsou pak zdroje, které jsou vytěženy z Oblasti.

Jádro právní úpravy těžby v Oblasti se nachází v Části XI UNCLOS a dále je upravena v Dohodě. Provádění těchto ustanovení má z velké části na starosti právě Úřad.

2.3. Princip společného dědictví lidstva

Hospodaření se zdroji v Oblasti se řídí principem společného dědictví lidstva, jak je i výslovně uvedeno v článku 136 UNCLOS. Rozvedení tohoto principu potom lze nalézt v článku 137 UNCLOS.

„Žádný stát nemůže uplatňovat nebo vykonávat svrchovanost nebo svrchovaná práva nad jakoukoliv částí Oblasti anebo nad jejími zdroji a rovněž tak si žádný stát nebo fyzická osoba

⁵⁷ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 76 odst. 4-10 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

či právnícká osoba nemůže přivlastnit žádnou její část.“⁵⁸ Zde můžeme vidět základní prvek společného dědictví lidstva. Státy se tímto v zásadě zavazují, že budou bez výjimek Oblast respektovat jako mezinárodní prostor bez možnosti okupace či jiné formy výkonu svrchovanosti.

Dále je v UNCLOS ustanovení čl. 137 odst. 2: „*Všechna práva na zdroje Oblasti náleží lidstvu jako celku, jehož jménem působí Úřad. [...] Nerosty získané z Oblasti mohou být zcizeny pouze v souladu s touto částí a s pravidly, předpisy a postupy Úřadu*“. Z tohoto ustanovení může vyplynout hned několik otázek. Je lidstvo jako celek subjektem mezinárodního práva? Co pojem „lidstvo“ představuje? Odpovědi na tyto otázky nenalezneme výslovně přímo v textu UNCLOS. Lze zastávat názor, že lidstvo je nový subjekt mezinárodního práva, tedy že lidstvo jako takové může jednat jako subjekt a mít práva a povinnosti. Bylo by však rozumnější se přiklánět k názoru, že lidstvo nemůže být subjektem mezinárodního práva. Lidstvo jako subjekt mezinárodního práva by byl velmi neurčitý pojem, protože nedokážeme identifikovat a přesně vytyčit jakoukoliv základní organizační strukturu takového subjektu.

Spíše se přikláním k názoru, že užitím pojmu „lidstvo“ bylo v kombinaci se slovem „dědictví“ ve vztahu k mořskému dnu zamýšleno, že zdroje nejsou pouze zásobami nerostného bohatství na dně oceánů určenými k vytěžení, ale že zdroje jsou něco, co má pomáhat každému státu a jeho obyvatelům, a to nejen žijícím, ale i dosud nenarozeným. Úřad má rozhodovat jménem lidstva – kdo a za jakých podmínek tyto zdroje vytěží, přičemž alespoň část zisku z této těžby musí být rozdělena tak, aby z něj lidstvo jako celek mělo prospěch, a to zejména finanční.

Znění odst. 3 článku 137 UNCLOS již jen doplňuje, že práva k nerostům lze získat pouze dle speciálního a velmi formalizovaného postupu v souladu s UNCLOS, tedy řádným vytěžením po uzavření kontraktu s Úřadem.

Princip společného dědictví lidstva se promítá i do mechanismu nastavených v UNCLOS a Dohodě. Nejvíce to můžeme vidět na příkladu rozdělení zisku z těžby. Těžaři budou odvádět část příjmu z těžby Úřadu ve formě poplatků (*royalties*), který je bude dle dosud nenastaveného mechanismu rozdělovat. Uvažuje se o variantách přímé distribuce mezi smluvní státy na základě schváleného klíče nebo také o zřízení fondu, ze kterého budou financovány jednotlivé projekty

⁵⁸ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 137 odst. 1 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

po celém světě. Návrh mechanismu rozdělení zisků má předložit Finanční výbor Úřadu (*the Finance committee*) a schválit Shromáždění Úřadu (*Assembly*).⁵⁹

2.4. Obecně k těžbě z Oblasti

Vykonávat činnosti v Oblasti mohou jen subjekty vymezené v článku 153 odst. 2 UNCLOS, kterými jsou Podnik (*the Enterprise*), účastnické státy nebo státní podniky nebo fyzické či právnické osoby, které mají státní příslušnost účastnických států anebo jsou těmito státy nebo jejich státními příslušníky účinně kontrolovány.

Pokud je žadatel o povolení činností v Oblasti fyzická či právnická osoba se státní příslušností některého z účastnických států nebo pod jejich účinnou kontrolou, musí ho tento účastnický stát, tzv. sponzorující stát, zaštitit (*sponsor*). Samotné komerční těžbě předchází dvě fáze.

První je vyhledávání. Potenciální kontrahent dá písemný závazek Úřadu, že bude postupovat dle UNCLOS a všech příslušných předpisů, a že přijme výkon kontroly Úřadem, že dodržuje tento závazek. V závazku také přibližně vymezí část Oblasti, kde bude vyhledávat. Ovšem v této části Oblasti nemá žádná exkluzivní práva, tudíž stejnou činnost zde můžou vyvíjet i jiné subjekty. Během vyhledávání by měl kontrahent vynaložit alespoň 30 000 000 USD na výzkumné a průzkumné práce, z nichž nejméně 10 % na zjištění polohy, topografické studium a vyhodnocení příslušné části.⁶⁰

Pokud budoucí kontrahent úspěšně splní tyto podmínky vyhledávání, může požádat o schválení plánu práce pro průzkum zvolené části Oblasti, který je druhou fází. V plánu práce jsou vymezeny dvě stejné (co se týče zásob zdrojů) části. Jedna z nich je tzv. vyhrazená část, kde má přednostní právo vyvíjet činnost Podnik či rozvojové země. Druhá část je ta, kde může kontrahent po schválení plánu práce, a tedy uzavření kontraktu s Úřadem, zahájit průzkum. Fázi vyhledávání může potenciální kontrahent přeskočit, pokud se jedná o tzv. průkopnického investora.⁶¹ Tento institut byl zaveden Dohodou, a jedná se o takového potenciálního

⁵⁹ International Seabed Authority. *Equitable Sharing of Benefits* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/equitable-sharing-of-benefits/>

⁶⁰ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, Příloha III, článek 2 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁶¹ Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, oddíl I, [online]. New York, 1994. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-241>

kontrahenta, který již podnikl rozsáhlou činnost v Oblasti před platností UNCLOS. Kontrahent zažádá o tento status při zasílání žádosti o schválení plánu práce.⁶²

Status průzkopnického investora byl jako první udělen IOM, která vykonávala průzkumnou činnost od 80. let 20. století. Česká republika tak byla jedním z prvních států, který byl sponzorem kontraktora vyvíjejícího činnost v Oblasti.⁶³

Průzkum může kontrahent provádět až 15 let s možností prodloužení o 5 let (toto prodloužení však není nárokové). Po ukončení průzkumu a splnění všech podmínek dle kontraktu a UNCLOS, má kontrahent přednostní právo žádat o schválení plánu práce pro těžbu v jím „prozkoumané“ části Oblasti.⁶⁴ K srpnu 2024 prozatím nebylo zažádáno o schválení žádného plánu práce pro komerční těžbu v Oblasti. Ale vzhledem ke dvouletému ultimátu a závazkům Úřadu, o kterých jsem psal výše, je jen otázkou času, kdy první plán práce pro těžbu bude Úřadem projednán.

Mnoho kontrahentů však v současné době spíše volí variantu prodlužování plánů práce pro průzkum, jelikož prozatím nemají dostatečná data k vytvoření prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí (*Environmental Impact Statement*), které musí být součástí žádosti o schválení plánu práce pro těžbu. Takovou strategii volí i IOM, který má v plánu provést další průzkumné expedice, než začne s těžbou samotnou.⁶⁵

2.5. Úřad pro mořské dno

Jak již bylo zmíněno výše, Úřad (celým názvem Mezinárodní úřad pro mořské dno) je unikátní organizace zřízená UNCLOS. Její unikátnost spočívá zejména v rozsáhlosti jejích pravomocí. Úřad má pravomoc vytvářet závazné předpisy upravující činnost v Oblasti a věci související, a to v souladu s UNCLOS. Tyto předpisy působí navenek a přímo zavazují všechny účastnické státy UNCLOS, bez možnosti proti nim vznášet výhrady. Dále má kontrolní pravomoc nad dodržováním těchto předpisů. Zejména však má pod kontrolou veškerou činnost v Oblasti,

⁶² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, Příloha III, článek 3 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

⁶³ Interoceanmetal Joint Organisation (IOM). *Příběh IOM* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://iom.gov.pl/iom-story/>

⁶⁴ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, Příloha III, článek 3 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁶⁵ Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interoceanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024.

a to prostřednictvím schvalování, pozastavování a rušení plánů práce k průzkumu a k těžbě. Mezi důležitou povinnost Úřadu patří podpora vědeckého výzkumu v Oblasti.⁶⁶

Pravomoci Úřadu jsou uvedeny v oddílu 4 části XI UNCLOS a dále rozvedeny Dohodou. Pojdme si stručně představit orgány působící v rámci Úřadu.

2.5.1. Stávající orgány Úřadu pro mořské dno

Shromáždění (*The Assembly*).⁶⁷ Jedná se o nejvyšší orgán Úřadu. Každý účastnický stát má jednoho představitele, který má jeden hlas při hlasování. Mezi důležité pravomoci patří volba členů Rady, generálního tajemníka, členů řídicího výboru Podniku, generálního ředitele Podniku a schvalování pravidel, předpisů a postupů souvisejících s těžbou a rozdělováním financí. Například právě Těžební řád podléhá schválení Shromážděním.

Rada (*The Council*).⁶⁸ Rada funguje jako výkonný orgán Úřadu. Rozhoduje o mnoha věcech, a to zejména o plánech práce jednotlivých kontraktorů/kontrahentů na základě doporučení Právní a technické komise. Nejedná se o zcela transparentní proces a Rada fakticky rozhoduje jen o formální stránce navrženého plánu práce a nemá příliš prostor pro vlastní uvážení. Je tomu tak z toho důvodu, aby při schvalování činností v Oblasti nehrála mezinárodně-politická stránka věci důležitou roli, Rada může plán práce odmítnout i proti doporučení Právní a technické komise, avšak je to velmi komplikované. Právní a technická komise má představovat odborný orgán, kde by mezinárodně-politické vlivy měly být co nejvíce upozaděny. Rada má 36 členů volených Shromážděním. Hlasování v rámci Rady se odehrává v rámci tzv. komor, kdy je kladen důraz na to, aby hlasováním nebyly znevýhodněny rozvojové ani rozvinuté státy, resp. aby rozhodnutí nebylo učiněno na úkor jedné ze skupin států.⁶⁹

Rada má dle článku 9 písm. a) a článku 15 Oddílu 3 Přílohy č. 1 Dohody 4 komory. První komora je tvořena čtyřmi státy, které jsou největšími spotřebiteli či dovozci komodit produkovaných z kategorií nerostů získávaných v Oblasti. Druhá komora je tvořena čtyřmi státy, které vynaložily největší investice do přípravy a provádění činností v Oblasti. Třetí komora

⁶⁶ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁶⁷ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, pododdíl b [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁶⁸ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, pododdíl c [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁶⁹ Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, oddíl III, [online]. New York, 1994. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-241>

se sestává z největších vývozců nerostů získávaných v Oblasti. Čtvrtou skupinu tvoří rozvojové státy zvolené na základě čl. 15 písm. d) a e) Oddílu 3 Přílohy č. 1 Dohody.

Právní a technická komise (*The Legal and Technical commission*)⁷⁰. Jedná se o pomocný orgán Rady, avšak velmi významný. Tato komise má 15 členů, kteří by měli být profesionálové v oborech souvisejících s činnostmi v Oblasti. Má na starosti přípravu pravidel pro průzkum a těžbu v Oblasti, kdy právě návrh Těžebního řádu je připravován touto komisí. Doporučení či nedoporučení touto komisí má velký vliv na schválení plánů práce jednotlivých kontrahentů Radou. Jen Právní a technická komise má při rozhodování k dispozici veškeré údaje od potenciálního kontrahenta, Radě potom předloží jen část žádosti o schválení plánu práce. Pokud Právní a technická komise doporučí plán schválit, Rada ho může nepřijmout jen dvouřetinovou většinou přítomných. V praxi může činit problémy takovou většinu získat, i přes to, že v Radě jsou zastoupeny rozvinuté i rozvojové státy.⁷¹ Můžeme to v současné době vidět na tom, že za celou dobu existence Úřadu tento postup nebyl uplatněn.

Komise pro hospodářské plánování (*The Economic Planning Commission*).⁷² V současné době, která je stále dobou přechodnou dle čl. 4 oddílu 1 přílohy Dohody, vykonává funkci této komise Právní a technická komise. A to, dokud nerozhodne Rada nebo se neschválí první plán těžebních prací. Členové této komise musí mít příslušnou kvalifikaci v oboru. Tato komise má v zásadě hlavně poradní funkci. Má sledovat vývoj a tendence na trhu, které ovlivňují nabídku, poptávku a ceny surovin, které je možno získávat v Oblasti. Lze očekávat, že tato komise v budoucnu bude podávat Radě doporučení a analýzy zejména o celosvětovém trhu s kobaltem, manganem, niklem a zinkem. Bude také angažována v rozhodování o systému náhrad nebo jiných opatření hospodářské vyrovnávací pomoci rozvojovým státům z Fondu hospodářské pomoci.⁷³

Finanční výbor (*the Finance committee*). Jedná se o orgán ustavený Dohodou. Skládá se z 15 členů s velmi přísnými kritérii pro jejich volbu. Funguje jako pomocný orgán Rady, které dává doporučení v oblasti finančních záležitostí (např. návrhů finančních pravidel, stanovení výše příspěvků členů, či finančních povinností účastnických států). Nutno podotknout, že doporučení

⁷⁰ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, článek 165 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁷¹ Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, oddíl III, [online]. New York, 1994. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-241>

⁷² Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, článek 164 [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁷³ Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, oddíl VII, čl. 1, [online]. New York, 1994. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-241>

Finančního výboru Rada pouze bere v potaz, nijak to neovlivňuje proceduru hlasování, jak to je u Právní a technické komise při schvalování plánů prací.⁷⁴

Sekretariát (*the Secretariat*). Jedná se o úřednické tělo Úřadu, které je vedeno generálním tajemníkem. Sekretariát procesuje každodenní fungování Úřadu a poskytuje podporu ostatním orgánům Úřadu. Zaměstnanci a generální tajemník při výkonu svých funkcí nesmějí žádat ani přijímat pokyny od žádné vlády ani jiné instituce a musí působit naprosto nestranně. Dle organizačního řádu ISBA/ST/SGB/2022/2 z 30. září 2022 je Sekretariát rozdělen na Kancelář Generálního tajemníka, Právní odbor, Odbor životního prostředí a minerálních zdrojů a Správní odbor.⁷⁵

Podnik (*the Enterprise*).⁷⁶ Takový orgán, jako je Podnik, v současné době nenajdeme u žádné jiné mezinárodní organizace. Jeho samotná existence demonstruje princip společného dědictví lidstva, neboť jeho prostřednictvím se na těžbě můžou podílet všechny účastnické státy. Podnik má totiž vedle ostatních kontrahentů provádět činnost v Oblasti (samostatně či ve společných podnicích), přičemž výdělků z této činnosti budou rozděleny mezi všechny účastnické státy podle předem stanoveného klíče. Podnik svou činnost prozatím však plnohodnotně nezačal provádět, jelikož se v současné době nacházíme v přechodném období. Byl tedy jmenován dočasný ředitel Podniku, aby začal Podnik vykonávat funkce obsažené v odst. 1 oddílu 2 Přílohy Dohody, tedy zjednodušeně řečeno, aby se začal Podnik připravovat na plnohodnotný provoz.⁷⁷

2.5.2. Environmentální komise jako nový možný orgán Úřadu

De lege ferenda by bylo dle mého názoru vhodné zřídit další orgán, a to Environmentální komise. Když se schvalovaly UNCLOS a Dohoda v posledních desetiletích 20. století, diskuse o ochraně mořského dna nebyla zdaleka tak rozsáhlá, jak by měla být. Z toho důvodu v těchto smlouvách je sice ochrana životního prostředí uvedena jako zásadní princip, avšak reálných prostředků k ochraně tolik není. Až v Dohodě v odstavci 7 oddílu 1 Přílohy je uvedena povinnost, aby žádost o schválení plánu prací byla doplněna odhadem možného dopadu navrhovaných činností na životní prostředí a popisem programu oceánografických a podkladových ekologických studií v souladu s pravidly, předpisy a postupy přijatými Úřadem.

⁷⁴ Dohoda o provádění Části XI Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu z 10. prosince 1982, oddíl IX, [online]. New York, 1994. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-241>

⁷⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, pododdíl d, [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁷⁶ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, část XI, oddíl 4, pododdíl d, [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

⁷⁷ International Seabed Authority. *The Enterprise* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/organs/the-enterprise/>

Další nástroje na ochranu životního prostředí najdeme v předpisech Úřadu pro průzkum a navrhovaném předpise pro těžbu. Chybí však orgán, který by sledoval výhradně zájmy ochrany životního prostředí v Oblasti.

Na Úřadě fungují dva orgány, které dělají důležitá rozhodnutí – Rada a Shromáždění. Rada má hned několik poradních orgánů, přičemž pouze jeden má silnou pravomoc – Právní a technická komise. Jak jsem uváděl výše, v případě, že se Rada chce odklonit od doporučení komise, mění se většina nutná pro přijetí rozhodnutí. Ostatní poradní orgány takovouto sílu nemají. Ani jeden z orgánů zároveň nemá jako hlavní agendu zastávat zájmy ochrany životního prostředí. Domnívám se, že vzhledem ke změně priorit v poslední dekádě, kdy přeměna v zelenou ekonomiku a ochrana naší planety stojí v pyramidě hodnot daleko výše, by měly i u Úřadu nastat organizační změny.

Zřízení Environmentální komise by mohlo mít pozitivní efekt na fungování Úřadu, a i na širokou diskusi, která k těžbě z mořského dna probíhá.

Jak by taková komise mohla být zřízena? Mohla by být zřízena samostatnou mezinárodní smlouvou, která by upravovala či prováděla UNCLOS a Dohodu. Další možností by bylo ji zřídit vnitřním předpisem Úřadu. Každá z možností má své výhody a nevýhody.

Uzavírání mezinárodní smlouvy mezi účastnickými státy je velmi zdlouhavý a nejistý proces a strany vyjednávání vůbec nemusí dojít ke konsensu. Na druhou stranu, kdyby došlo ke zřízení této komise mezinárodní smlouvou, tedy dokumentem na stejné úrovni jako UNCLOS a Dohoda, Environmentální komise by mohla mít velmi široké pravomoci. Stejně jako Právní a technická komise by mohla mít vliv na většinu nutnou pro přijetí rozhodnutí Rady či by její usnesení mohla být pro Radu závazná. Třeba právě při hlasování o žádosti o schválení plánu práce.

Pokud by byla Environmentální komise zřízena vnitřním předpisem Úřadu, proces zřízení by byl značně jednodušší. Ovšem pravomoci komise by nemohly být v rozporu s mezinárodními smlouvami, tedy UNCLOS a Dohodou. V zásadě by to znamenalo, že by byla do rozhodování zapojena pouze jako doporučující orgán, kdy její doporučení by nijak neovlivnilo potřebnou většinu při hlasování v Radě.

Členové této komise by měli být přední odborníci z oblasti ochrany životního prostředí a mořské fauny a flóry. Dále by měl být při jmenování či volbě členů komise brát zřetel na rovnoměrné

geografické rozložení. Další pravidla pro členy by měla být totožná jako u ostatních komisí, např. bezúhonnost a neexistence střetu zájmů.

Dle mého názoru hlavním cílem této komise by bylo zapojení se do procesu schvalování plánů prací. Zejména připomínkování prohlášení o dopadech na životní prostředí (*Environmental Impact Statement*), environmentálních plánů (*Environmental Plans*) a systémů environmentálního managementu (*Environmental Management Systems*), které jsou dle aktuálního návrhu Těžebního řádu povinnou součástí žádosti o schválení plánu prací k těžbě. Více o těchto dokumentech bude uvedeno dále.

Environmentální komise by také mohla mít za úkol aktivně provádět kontroly dodržování povinností kontrahentů v Oblasti a mohla by se zapojit i do rozhodování o rozdělení zisků z těžby v rámci přerozdělovacího mechanismu.

2.6. Vliv Dohody BBNJ na těžbu z mořského dna

S rostoucími obavami o budoucnost světových oceánů, a to zejména ve vztahu k jejich ochraně proti degradaci životního prostředí a biodiversity, byla dne 19. června 2023 přijata Dohoda v rámci Úmluvy OSN o mořském právu o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti oblastí za hranicemi národní jurisdikce (Dohoda *BBNJ*). Za Evropskou unii podepsala Ursula von der Leyen Dohodu BBNJ dne 12. října 2023.⁷⁸

Hlavním cílem Dohody BBNJ dle článku 2 je: „...zajistit zachovávání a udržitelné využívání mořské biologické rozmanitosti v oblastech za hranicemi národní jurisdikce, a to v současnosti i v dlouhodobém výhledu, prostřednictvím účinného provádění příslušných ustanovení úmluvy a další mezinárodní spolupráce a koordinace“.

Jak je uvedeno v Dohodě BBNJ samotné: „Dohoda BBNJ rovněž přispěje k dosažení cílů stanovených v celosvětovém rámci pro biologickou rozmanitost, a zejména cíle zajistit do roku 2030 účinnou ochranu a správu alespoň 30 % světové pevniny, vnitrozemských vod, pobřežních oblastí a oceánů.“ Takový úkol přináší velmi komplexní výzvy a nezbyvá než doufat, že Dohoda BBNJ bude mít očekávaný efekt.⁷⁹

⁷⁸ European Commission. *Protecting the Ocean: Time for Action* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/ocean/international-ocean-governance/protecting-ocean-time-action_en

⁷⁹ Dohoda v rámci Úmluvy Organizace spojených národů o mořském právu o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti v oblastech za hranicemi národní jurisdikce. New York, 2023, důvodová

Jaký bude mít BBNJ vliv na samotnou těžbu v Oblasti, až vstoupí v platnost?⁸⁰ V první řadě lze podotknout, že dle článku 5 odst. 2 BBNJ se tato dohoda vykládá a používá způsobem, který nenarušuje již existující právní nástroje a činnost příslušných univerzálních, oblastních, podoblastních a odvětvových orgánů a který podporuje soudržnost a koordinaci s těmito nástroji, rámci a orgány. Dle tohoto ustanovení by BBNJ tedy neměla být vykládána tak, aby narušovala činnost Úřadu. To ale neznamená, že na jeho činnost nebude mít vliv.

- a. Role Úřadu je kontextu Dohody BBNJ významný zejména v těchto souvislostech. Když se dle mechanismu BBNJ bude zřizovat nástroj prostorové péče (typicky chráněná mořská oblast), musí smluvní strana návrh konzultovat s příslušnými zúčastněnými stranami, tedy zejména s Úřadem, když bude navrhovaný nástroj prostorové péče zahrnovat území blízko těžební oblasti nebo bude jinak zasahovat do činnosti Úřadu.⁸¹ Úřad tak bude vždy informován o návrzích těchto nástrojů a bude vyzván, aby mimo jiné předložil názor na podstatu návrhu a všech dalších aspektů opatření, relevantní vědecké podklady a informace o všech stávajících opatřeních přijatých Úřadem pro příslušnou nebo přilehlou oblast.⁸² Úřad již na základě článku 145 UNCLOS vytvořil některé tzv. regionální plány environmentálního managementu (*Regional environmental management plans*).⁸³ Rozsah nástrojů zřízených Úřadem je navíc omezen na ochranu mořského prostředí a biodiverzity před negativními dopady těžby v Oblasti. Také míří pouze na ochranu mořského prostředí, kdežto nástroje prostorové péče zřízené dle BBNJ nejsou omezeny jen na těžbu a také mají chránit nejen mořské prostředí, ale i kulturní hodnoty, a to zejména původních obyvatel a místních komunit.
- b. Proces posuzování vlivů na životní prostředí by dle požadavků Dohody BBNJ dohody měl být prováděn dříve, než je tomu u předpisů týkajících se průzkumu v Oblasti, podle nichž by tento proces měl být prováděn až po tom, co Úřad průzkum povolí. Dále

zpráva. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0580&qid=1722784376223>

⁸⁰ Reynolds, Christopher. *How Could the BBNJ Agreement Affect the International Seabed Authority's Mining Code?* [online]., 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/how-could-the-bbnj-agreement-affect-the-international-seabed-authoritys-mining-code/>

⁸¹ Dohoda o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti v oblastech za hranicemi národní jurisdikce (Dohoda BBNJ), článek 19 odst. 2 [online]. New York, 2023 [cit. 2024-08-25], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0580&qid=1722784376223>

⁸² Dohoda o zachování a udržitelném využívání mořské biologické rozmanitosti v oblastech za hranicemi národní jurisdikce (Dohoda BBNJ), článek 21 odst. 2 písm. b) [online]. New York, 2023 [cit. 2024-08-25], Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0580&qid=1722784376223>

⁸³ International Seabed Authority. *Regional Environmental Management Plans* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/protection-of-the-marine-environment/regional-environmental-management-plans/>

posouzení vlivu na životní prostředí podle Dohody BBNJ obsahuje fázi screeningu, kdežto posouzení vlivů na životní prostředí dle předpisů týkajících se průzkumu v Oblasti takovou fázi neobsahuje. Dále pak má posouzení vlivu na životní prostředí dle Dohody BBNJ posuzovat navíc sociální, ekonomický, kulturní vliv a vliv na zdraví lidí, což může mít podstatný vliv na průběh posuzování vlivů. Také nemá být založena pouze na nejnovějších vědeckých poznatcích, ale i na relevantních tradičních znalostech původních obyvatel. Zde je nutno poukázat, že relevantní tradiční znalosti původních obyvatel mají velkou váhu napříč celou Dohodou BBNJ.⁸⁴

- c. Mořské genetické zdroje se nachází na plochách, kde by se v budoucnu dle plánů prací pro průzkum mělo těžit. Pokud budou kontrahenti sbírat mořské genetické zdroje z Oblasti, mohly by jim vzniknout povinnosti dle BBNJ, a to například povinnost oznamovací dle článku 12 odst. 2. Avšak vzhledem k principu nezasahování BBNJ do již stávajících mechanismů lze zatím předpokládat, že pokud se kontrahent bude věnovat své činnosti v Oblasti bez úmyslného sběru genetických zdrojů, neměla by na něj oznamovací povinnost dle BBNJ spadat.

2.7. Odpovědnost účastnických států

Toto téma jsem úmyslně uvedl v rámci samostatné kapitoly, jelikož je velmi diskutováno a jeho výklad může mít velký vliv na chování některých, zejména menších rozvojových států v rámci činnosti v Oblasti.

UNCLOS obsahuje velmi specifický mechanismus zaměřený na to, aby účastnické státy zajistily dodržování UNCLOS jimi navrženými kontrahenty. V článku 139 odst. 1 UNCLOS je uvedeno: *„Účastnické státy jsou odpovědné za to, že zajistí, že činnost v Oblasti, prováděná ať už účastnickými státy nebo státními podniky, fyzickými či právními osobami, které mají státní příslušnost účastnických států anebo které se nacházejí pod účinnou kontrolou účastnických států nebo jejich státních příslušníků, bude prováděna v souladu s touto Částí...“*

Pokud účastnický stát povinnost dle článku 139 odst. 1 UNCLOS nesplní, ponese společně s původcem škody soukromoprávní odpovědnost za způsobenou škodu.⁸⁵

⁸⁴ Reynolds, Christopher. *How Could the BBNJ Agreement Affect the International Seabed Authority's Mining Code?* [online]., 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.ejiltalk.org/how-could-the-bbnj-agreement-affect-the-international-seabed-authoritys-mining-code/>

⁸⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 139 odst. 2, [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

Touto problematikou se zabýval Mezinárodního soud pro mořské právo (*International Tribunal for the Law of the Sea*), který na žádost Rady vypracoval v roce 2011 poradní stanovisko s názvem „*Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Disputes Chamber)*“.⁸⁶

Dle poradního stanoviska má navrhující stát (účastnický stát, jenž navrhuje kontrahenta) odpovědnost zajistit, aby jím navržený kontrahent postupoval v souladu s kontraktem uzavřeným s Úřadem a povinnostmi plynoucími z UNCLOS (a souvisejících předpisů). Toto je povinnost tzv. *náležitá péče (due diligence)*. Navrhující stát je povinen vynaložit co největší možné úsilí k zajištění dodržování uvedených povinností kontrahenta. Standard „*náležitá péče*“ se může časem měnit a závisí na úrovni rizika a na vykonávaných činnostech.

Povinnost "náležitá péče" vyžaduje, aby navrhující stát přijal vhodná opatření v rámci svého právního systému. Například Česká republika pro splnění této povinnosti a zajištění „náležitá péče“ přijala zákon č. 158/2000 Sb., o vyhledávání, průzkumu a těžbě nerostných zdrojů z mořského dna a o bezpečnosti činností v odvětví ropy a zemního plynu v moři.

Navrhující stát má poté i přímé povinnosti vyplývající z UNCLOS, Dohody, ale i z příslušných předpisů (např. předpisu o vyhledávání a průzkumu polymetalických konkrací v Oblasti (*Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area*)).

Pokud navrhující stát nesplní uvedené povinnosti, vznikne újma a je mezi nesplněním povinnosti a újmou příčinná souvislost, bude odpovědný za náhradu újmy.

⁸⁶ International Tribunal for the Law of the Sea. *Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Disputes Chamber)* [online]. 2011 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-17/>

3. Princip předběžné opatrnosti

Abychom dokázali odpovědět na otázku, zda jsou pravidla těžby v Oblasti v souladu s principem předběžné opatrnosti, musíme si princip předběžné opatrnosti nejdříve definovat a vysvětlit, jakým způsobem je závazný pro Úřad.

Princip předběžné opatrnosti zabraňuje tomu, aby vědecká neznalost byla použita jako důvod k nepoužití ochranných opatření, která by mohla zabránit poškození životního prostředí. A to v případě, kdy je zde potenciál vzniku vážného či nevratného poškození.⁸⁷

Tento princip je již dobře zavedeným principem mezinárodního environmentálního práva. Existuje judikatura rozvíjející jeho použití. Má přispívat v předcházení environmentálním škodám tím, že se na jeho základě mají aplikovat opatření již před začátkem činnosti, případně činnost nepovolit, a to i když není vědecká jistota, že by skutečně došlo ke škodě.

Zásada 15 Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji z roku 1992 poskytuje jasnou definici principu předběžné opatrnosti. V deklaraci stojí:

„Státy by měly podle svých možností maximálně uplatňovat preventivní přístupy v ochraně životního prostředí. Tam, kde hrozí vážné či nevratné poškození, nebude využito nedostatku plného vědeckého poznání jako argumentu pro odklad nákladově účinných opatření k zabránění znehodnocování životního prostředí.“⁸⁸

Princip se tedy aplikuje, a) pokud hrozí vážné nebo nevratné poškození, b) není úplná vědecká jistota ohledně možných škod způsobených činností.

3.1. Vývoj principu předběžné opatrnosti

Princip předběžné opatrnosti má svůj původ v Německu, kde začal být v 70. letech 20. století stále více aplikován, zejména ve vztahu ke znečišťování ovzduší. Tento princip, který se tenkrát vyznačoval přístupem „raději bezpečně, než později litovat“, byl uplatňován jako reakce na rostoucí obavy z negativních dopadů průmyslových emisí na zdraví a životní prostředí.

⁸⁷ Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea*. London: Routledge, 2024,

⁸⁸ Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji, Princip 15. Rio de Janeiro, 1992 [cit. 2024-08-25], orig: *„In order to protect the environment, the precautionary approach shall be widely applied by States according to their capabilities. Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation.“*

V tomto období docházelo v Německu k intenzivnímu průmyslovému rozvoji, který vedl k významnému znečištění ovzduší. Velké tepelné elektrárny, automobilový průmysl a domácí topeniště byly hlavními zdroji emisí škodlivých látek jako oxid siřičitý (SO₂) a oxidy dusíku (NO_x). V reakci na rostoucí problémy se znečištěním ovzduší začala být přijímána různá regulační opatření, která měla za cíl snížit emise těchto škodlivých látek.

Jedním z prvních kroků byla legislativa, která stanovovala limity pro emise z průmyslových zdrojů a podporovala technologické inovace zaměřené na čistší výrobu. Například v roce 1974 Německo zavedlo přísnější normy pro emise oxidů síry z elektráren, což vedlo k instalaci odsiřovacích zařízení ve velkých průmyslových závodech.⁸⁹

Na mezinárodní scéně tento princip vstoupil zejména uvedením v již citované Zásadě 15 Deklarace z Ria (Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji z roku 1992).

Rosie Cooney ve své publikaci „*The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management*“⁹⁰ z roku 2004 zastává názor, že vývoj principu předběžné opatrnosti nám ukazuje, že princip má za cíl poskytnout jakousi protiváhu při rozhodovacích procesech proti argumentům pro povolení nové činnosti, když nejsou možná poškození důsledně zmapována. A to zejména tím, že důkazní břemeno (týkající se potenciálních škod) přesouvá od těch, kteří zastávají ochranu životního prostředí a veřejného zdraví, na ty, kteří chtějí činnost vykonávat.

3.2. Vztah principu předběžné opatrnosti k těžbě v Oblasti

Vztahuje se tento princip na činnosti na mořském dně za hranicemi národní jurisdikce? Už ze samotné podstaty těžby dosud uvažovaných minerálů (polymetalických konkrecí, železo-manganových kobaltem bohatých kůr, masivních sulfidických rud) mohou vzniknout vážná a nevratná poškození na mořském životním prostředí, a to zejména v lokalitách samotné těžby.

V případě těžby polymetalických konkrecí se podstatně změní složení dna, kdy konkrece se ze dna kompletně odstraní i se svrchní vrstvou sedimentů až do hloubky 10 cm, která je následně opět vypouštěna do oceánu po odfiltrování. V případě železo-manganových

⁸⁹ *Precautionary Principle* [online]. ScienceDirect, 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/precautionary-principle>

⁹⁰ Cooney, Rosie, ed. *The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management*. London: Routledge, 2004.

kobaltem bohatých kůr bude odstraněna svrchní vrstva podmořských hor až do hloubky 40 cm. V případě masivních sulfidických rud budou odstraněny celá pohoří vyhaslých „černých kuřáků“, dojde tedy k odstranění masivu poskytujícího útočiště celému mikro-ekosystému. Ve všech třech případech bude těžba navíc produkovat emise hluku a vířit sediment mořského dna.

Dále je též zřejmé, že mořské dno jako takové není vědecky prozkoumané do takové míry, aby panovala vědecká jistota o možných škodách způsobených těžbou. Dosud máme k dispozici pouze modelové příklady následků způsobených těžbou. Několika kontrahenty již byly provedeny pokusné těžby v Oblasti, jedná se však o velmi malé operace, ze kterých sice vzejde mnoho informací, ale pořád se nedají srovnávat s komerční těžbou.

Ve svém poradním stanovisku z roku 2011 se Mezinárodní soud pro mořské právo (*ITLOS*) zabýval i vztahem mezi principem předběžné opatrnosti a činností v Oblasti.⁹¹

ITLOS sdělil, že Pravidla pro průzkum a vyhledávání polymetalických konkrecí v Oblasti (*Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area*)⁹², a Pravidla pro průzkum a vyhledávání masivních sulfidických rud (*the Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area*)⁹³ v sobě mají zakotvenou povinnost, aby navrhující stát (a stejně tak Úřad) aplikoval princip předběžné opatrnosti, jak je uveden v Zásadě 15 Deklarace z Ria, k zajištění efektivní ochrany pro mořské prostředí před škodlivými následky vzešlými z činnosti v Oblasti. Tímto se z nezávazného ustanovení Deklarace z Ria stala závazná norma při provádění vyhledávání (*prospecting*) a průzkumu (*exploration*) v Oblasti. V současné době i Pravidla pro průzkum a vyhledávání železo-manganových kobaltem bohatých kůr (*the Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-rich Ferromanganese Crusts in the Area*) v sobě mají toto ustanovení. Jak by se dalo očekávat, je použití tohoto principu zakotveno i v návrhu Těžebního řádu ve vztahu k těžbě (*exploitation*).

⁹¹ International Tribunal for the Law of the Sea. *Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Disputes Chamber)* [online]. 2011 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-17/>

⁹² International Seabed Authority. *The Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area and Related Matters* [online] článek 31 odst. 2. 2000 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2022/04/isba-19c-17_0-2.pdf

⁹³ International Seabed Authority. *The Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area* [online] článek 33 odst. 2. 2010 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2022/04/isba-16a-12rev1_0.pdf

Použití principu předběžné opatrnosti je dále součástí povinnosti navrhujícího státu zajistit tzv. náležitou péči (*due diligence*), která je aplikovatelná i mimo předpisy k vyhledávání a průzkumu. Povinnost náležité péče zavazuje stát navrhující kontrahenta, aby přijal vhodná opatření k zabránění poškození, která by mohla vzniknout z činnosti jím navrženého kontrahenta.

Vztah mezi povinností náležité péče a principem předběžné opatrnosti vyplývá z rozsudku ze dne 27. 08. 1999 v kauze „the Southern Bluefin Tuna Cases“ (Nový Zéland v. Japonsko; Austrálie v. Japonsko).⁹⁴ Tribunál rozhodl, že strany sporu (státy) vždy musí zajistit, aby byla přijata ochranná opatření, a to i přes to, že panuje vědecká nejistota o možném vzniku škod na populaci tuňáka modroploutvého.

Princip předběžné opatrnosti je také součástí smluvní povinnosti kontrahenta vůči Úřadu, jelikož ve vzorových smluvních ustanoveních všech dosud vydaných pravidel k průzkumu a vyhledávání je zakotvena povinnost kontrahenta aplikovat princip předběžné opatrnosti.

Tedy i přes to, že přímo v UNCLOS ani v Dohodě princip předběžné opatrnosti zakotven není, jedná se závazný princip ve vztahu k činnostem v Oblasti, a to jak z důvodu uvedení v pravidlech pro průzkum a vyhledávání, tak i z důvodu toho, že je součástí povinnosti tzv. náležité péče navrhujících států.

Dle Kamily Mianowicz, odbornice společnosti IOM na životní prostředí, nebudeme nikdy znát reálné účinky těžby na mořské dno a jeho „obyvatele“, dokud nezačne alespoň v jedné lokalitě komerční těžba z mořského dna. Pouhé modelování či pokusné těžby v rámci fáze průzkumu nemohou sloužit jako jediný zdroj informací pro odhad následků a škod na ekosystému. Znamená to, že pokud nezačne komerční těžba, relevantní informace v plném rozsahu nikdy nezískáme.⁹⁵

I přes to je zcela zřejmé, že obě podmínky pro aplikaci principu předběžné opatrnosti na těžbu z mořského dna v Oblasti jsou splněny. Úřad a další subjekty by tedy neměly použít neznalost ekosystému mořského dna a následků těžby jako důvod, proč neučinit opatření ke zmírnění následků těžby nebo i zahájení těžby odložit.

⁹⁴ *The Southern Bluefin Tuna Cases* (New Zealand v. Japan; Australia v. Japan). Provisional Measures, ITLOS, Order of 27 August 1999.

⁹⁵ Mianowicz, Kamila. Osobní rozhovor s Kamilou Mianowicz, Ph.D., odbornicí společnosti IOM na životní prostředí. 29. dubna 2024

3.3. Možná opatření k naplnění principu předběžné opatrnosti ve vztahu k těžbě z mořského dna

Úřad má povinnost na základě článku 145 Úmluvy zajistit, aby byla zajištěna ochrana mořského prostředí před škodlivými vlivy, které mohou vzniknout v důsledku činnosti v Oblasti, a to prostřednictvím nezbytných opatření v souladu s Úmluvou. Za tímto účelem musí Úřad přijmout příslušná pravidla, předpisy a postupy. Takovým předpisem je zejména Těžební řád, ve kterém jsou zakotvena pravidla těžby v Oblasti. Vedle toho by měl Úřad stanovit environmentální cíle, kterých má být dosahováno.

Jak bylo uvedeno výše, princip předběžné opatrnosti se na těžbu v Oblasti použije. Jakým způsobem by měl Úřad postupovat, aby činnost probíhala v souladu s tímto principem?

Ve své publikaci s názvem „*Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea*“ spoluautoři shrnují⁹⁶, že běžně je zapotřebí splnit následující požadavky:

- a) Získat adekvátní tzv. informace o výchozím stavu (*baseline data*) ohledně prostředí, do kterého je zasahováno. Pojem „baseline data“ by se dal dle Collins dictionary definovat jako statistická informace získaná na počátku vědeckého průzkumu či činnosti, která bude použita ke sledování změn vzniklých na základě konkrétního zásahu do konkrétního prostředí.⁹⁷ V našem případě by se tedy jednalo o sběr dat o prostředí na místech potenciální těžby v Oblasti;
- b) Provést posouzení potenciálního dopadu navrhované činnosti na místo, kde bude činnost probíhat, a to prostřednictvím EIA (Environmental Impact Assessment);
- c) Stanovení, zda existuje riziko vážného nebo nevratného poškození (*serious or irreversible harm*);
- d) Posouzení, zdali takové riziko lze dostatečně snížit;
- e) Činností, u nichž nelze riziko vážného či nevratného poškození snížit, nesmí být povoleny.

⁹⁶ Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea.*, London: Routledge, 2024, str. 69

⁹⁷ Collins Dictionary. *Baseline Data* [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/baseline-data>

Profesorka Aline Jaeckel na online semináři pro *British Institute of International and Comparative Law* (BIICL) také zmiňuje, že k naplnění tohoto principu je zapotřebí, aby probíhalo důsledné monitorování důsledků činnosti (těžby), a to nejen samotným vykonavatelem činnosti (kontrahentem), ale i Úřadem, který je orgánem kontroly dle čl. 153 odst. 1 Úmluvy. S tím souvisí i pravomoc Úřadu k přijetí přímých opatření při riziku vzniku škody na životním prostředí. K tomu musí mít Úřad finanční a personální kapacity, jelikož sledování činnosti kontrahentů může probíhat v několika oceánech současně a sledovaná oblast je rozsáhlá a probíhá v izolovaných částech oceánu a v hloubkách několika tisíců metrů pod hladinou. Zároveň by měl Úřad disponovat potřebnou technickou vybaveností, aby kontrolu mohl provádět sám a nespoléhat pouze na data kontrahentů, která nemusí být objektivní. Vedle toho má Úřad disponovat potřebnou kapacitou ke zhodnocení EIA k plánům práce, které kontrahenti Úřadu předkládají před zahájením komerční těžby.⁹⁸

Opatřeními k naplnění principu předběžné opatrnosti ve stávajících i připravovaných předpisech Úřadu se budu zabývat v následujících kapitolách.

⁹⁸ Jaeckel, Aline. *Deep Seabed Mining & International Law: Is a Precautionary Pause Required* [online]. YouTube, 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ASXgrVHAPCc&t=2755s>

4. Ustanovení Těžebního řádu relevantní z hlediska ochrany životního prostředí

V této kapitole se budu věnovat ustanovením návrhu Těžebního řádu, která se týkají ochrany životního prostředí nebo jinak slouží k naplnění principu předběžné opatrnosti. Budu pracovat s návrhem Těžebního řádu ze dne 16. 2. 2024 (*Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1), neboť se jedná o nejaktuálnější veřejně dostupnou verzi návrhu Těžebního řádu. Na finalizaci Těžebního řádu se stále pracuje a dle současného plánu by měl být finalizován před 30. schůzí Shromáždění v roce 2025.⁹⁹

Návrh Těžebního se skládá z ustanovení upravujících: podmínky pro schválení žádosti o těžbu, práva a povinnosti kontrahentů, pravidla k ochraně životního prostředí, uzávěrku těžby, finanční podmínky kontraktu, poplatky spojené s těžbou, nakládání s informacemi, provádění inspekce, vykonatelnost ustanovení a řešení sporů.

Návrh Těžebního řádu obsahuje v článku 44 demonstrativní výčet principů práva životního prostředí, kterými se má těžba řídit. Mezi principy můžeme najít princip předběžné opatrnosti, princip použití nejlepších dostupných technik (*Best Available Techniques*) a princip znečišťovatel platí. Tyto principy musí být zohledněny ve všech rozhodnutích, činnostech a procesech souvisejících s těžbou.

4.1. Povinnosti kontrahenta související s ochranou životního prostředí

4.1.1. Posouzení vlivů na životní prostředí

Zájemci o těžbu v Oblasti jsou povinni posoudit vliv činnosti na životní prostředí (*Environmental Impact Assessment*) v souladu se články 46 až 48bis návrhu Těžebního řádu.

Tato povinnost je také úzce spojena s články 204 až 206 UNCLOS a také s čl. 7 oddíl 1 Přílohy Dohody. Dle UNCLOS smluvní státy mají, v Oblasti spíše prostřednictvím Úřadu: pozorovat, měřit, vyhodnocovat a analyzovat nebezpečí nebo následky znečišťování mořského prostředí. Má-li Úřad rozumný důvod se domnívat, že plánovaná činnost podléhající jeho jurisdikci může způsobit podstatné znečištění nebo vážnou a škodlivou změnu mořského prostředí, vyhodnotí možné důsledky a výsledky vyhodnocení uveřejní. Z Dohody již vyplývá daleko konkrétnější povinnost pro kontrahenty, že žádost o schválení plánu prací se doplní odhadem možného

⁹⁹ Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interocanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024

dopadu navrhovaných činností na životní prostředí a popisem programu oceánografických a podkladových ekologických studií v souladu s pravidly, předpisy a postupy přijatými Úřadem.

Cílem posouzení vlivů na životní prostředí je předpovědět možný vliv navrhované činnosti na životní prostředí a umožnit tak Úřadu, aby mohl posoudit potenciální dopady, které by uzavřením kontraktu s žadatelem (a umožněním těžby) mohly být způsobeny. Proces posouzení vlivů na životní prostředí a vyhotovení Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí je úkolem žadatele.

Proces by měl mít tyto fáze:

- a) Zjišťovací řízení (*scoping*), ve kterém jsou identifikovány navrhované aktivity a poškození na životním prostředí, která mohou být činností způsobeny. Fáze je ukončena předložením Zprávy o zjištěních (*Scoping report*) Sekretariátu Úřadu. Důležitou součástí Zprávy o zjištěních je shrnutí veškerých informací o výchozím stavu (*baseline data*) a vědeckých studií s nimi souvisejících;
- b) Fáze, ve které se hodnotí dopady na životní prostředí v souladu s článkem 47 návrhu Těžebního řádu;
- c) Příprava a předložení Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí (*Environmental Impact Statement*) Úřadu za účelem oznámení a dokumentace výsledků posouzení vlivů na životní prostředí. Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí musí být v souladu s článkem 93 návrhu Těžebního řádu konzultováno s pobřežními státy;
- d) Zhodnocení Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí a jeho publikace na webových stránkách Úřadu. Zhodnocení provádí Právní a technická komise (*Legal and technical commission*, dále též jen „Komise“), která vyhotoví zprávu o hodnocení s doporučením Radě, jestli posouzení vlivů na životní prostředí (společně s celým navrhovaným plánem práce) splňuje stanovené podmínky.

Součástí procesu je také proaktivní konzultace se všemi zainteresovanými stranami ve všech stádiích procesu. Celý proces by měl být dále v souladu se standardy Úřadu, na kterých se stále pracuje, a doporučeními Úřadu.

Předmětem posouzení má být zejména:

- a) Intenzita vlivů činnosti na ekosystém těžební zóny;

- b) Rozsah dopadu na životní prostředí v kontextu dostupnosti/jedinečnosti tohoto typu prostředí;
- c) Citlivost ovlivněného prostředí;
- d) Reprodukční schopnost ekosystému po ukončení těžby;
- e) Riziko změny funkčnosti ekosystému;
- f) Hodnocení environmentálních rizik (*Environmental Risk Assessment*), při kterém probíhá identifikace a hodnocení environmentálních rizik za použití obecně přijímané metodologie hodnocení rizik.

Zmiňované Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí má shrnout celý proces a výsledky posouzení. Musí zejména:

- a) Prokázat, že navrhovaná těžba je v souladu se všemi relevantními environmentálními standardy a environmentálními cíli a úkoly Úřadu;
- b) Popsat proběhlé konzultace se zainteresovanými stranami; a
- c) Vypořádat veškeré relevantní připomínky zainteresovaných stran.

Prohlášení musí být konzultováno a revidováno nezávislými experty na daný obor. Prohlášení musí být ve všech verzích dostupné na webových stránkách Úřadu, aby byla zabezpečena kompletní transparentnost.

Pokud v průběhu činnosti dojde kontrahent ke zjištění, že jím realizované posouzení vlivů na životní prostředí nebo Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí neobsahuje veškeré relevantní okolnosti a skutečnosti, je nutné, aby provedl nové posouzení vlivů na životní prostředí a upravil Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí.

4.1.2. Testovací těžba (*Test mining*)

Před podáním žádosti o těžbu (návrhu na schválení plánu práce) musí žadatel realizovat pokusnou těžbu (*test mining*). Tato je upravena v čl. 48ter návrhu Těžebního řádu. Testovací těžba je definována v odst. 2 jako testování integrovaného systému veškerého vybavení a všech souvisejících kroků (např. zkouška sběračů, zvedacích a uvolňovacích mechanismů) pro činnosti těžby v Oblasti v možné těžební zóně (zóna průzkumu). Má probíhat za vhodných technických i časových podmínek a má poskytnout data pro posouzení vlivů na životní prostředí, Plánu monitoringu a environmentálního řízení i vyhotovení plánu práce.

Jejím cílem je otestovat těžební vybavení žadatele, poskytnout vhodná data o dopadech činnosti a pomoci Komisi a Radě při rozhodování, zdali je žadatel způsobilý k těžbě z mořského dna.

Výsledkem pokusné těžby je Zpráva z pokusné těžby (*Test Mining Report*), která musí být součástí žádosti o těžbu. Pokud z pokusné těžby vzniknou nějaké zisky, měly by být vyplaceny do Environmentálního kompenzačního fondu (*Environmental Compensation Fund*).

4.1.3. Plán monitoringu a environmentálního řízení (*Environmental Management and Monitoring Plan*) a Systém environmentálního řízení (*Environmental management system*)

Žadatel o těžbu má povinnost vytvořit dle článku 50 a Přílohy VII návrhu Těžebního řádu Plán monitoringu a environmentálního řízení.

Účelem tohoto plánu je naplánování monitoringu environmentálních dopadů, a to zejména v kontextu toho, zda jsou v souladu s environmentálními dopady předvídanými v posouzení vlivů na životní prostředí a zda neporušují standardy a environmentální cíle Úřadu. Měl by se zaměřit na veškeré problémy, které vyvstaly z posouzení vlivů na životní prostředí. Účelem je dále naplánování konkrétních opatření souvisejících s ochranou životního prostředí, k jejichž provedení se kontrahent zavázal.

Kontrahent musí alespoň jednou za 2 roky či při významné události (např. havárie) provést tzv. posouzení výkonnosti plánu monitoringu a environmentálního řízení (*performance assessment*), ve kterém zhodnotí, jakým způsobem je plán dodržován a zdali je aktuální. K provedení posouzení výkonnosti plánu by měl kontrahent najmout externího odborníka.

Za účelem realizace Plánu monitoringu a environmentálního řízení je kontrahent povinen vyvinout, implementovat a udržovat tzv. systém environmentálního řízení s cílem chránit mořské prostředí před dopady činnosti v těžební zóně.

Systém environmentálního řízení musí:

- a) Plnit environmentální cíle stanovené Úřadem v zóně, kde má probíhat těžba, včetně cílů uvedených v Plánu monitoringu a environmentálního řízení kontrahenta a relevantním Regionálním plánu environmentálního řízení;
- b) Být přezkoumáván a podléhat pravidelným auditům nezávislou uznávanou a akreditovanou mezinárodní nebo národní organizací v souladu s platnými standardy;

- c) Usnadňovat efektivní podávání zpráv příslušnému orgánu v souladu s ostatními relevantními články návrhu Těžebního řádu.

Všechny změny provedené v systému environmentálního řízení kontrahenta musí být zaznamenány ve výročních zprávách kontrahenta a v hodnocení výkonnosti Plánu environmentálního řízení a monitorování. Navrhovaná změna systému environmentálního řízení kontrahenta bude posuzována stejným způsobem jako úprava plánu práce podle článku 57 návrhu Těžebního řádu.

4.1.4. Havarijní a pohotovostní plány (*Emergency Response and Contingency Plans*)¹⁰⁰

Žadatel o těžbu musí před podáním návrhu plánu práce vyvinout havarijní a pohotovostní plány, ve kterých budou popsány možné reakce na havarijní události. Také v nich mají být popsány materiály, školení a postupy, které jsou nezbytné pro jejich provedení.

Po každém incidentu musí kontrahent vypracovat a předložit Úřadu podrobnou zprávu o tom, zdali jsou platné Havarijní a pohotovostní plány efektivní a zdali je potřeba provést změny, případně jaké.

4.1.5. Kontrola znečištění a omezení vypouštění odpadů

Kontrahent vždy musí přijmout nezbytná opatření k ochraně životního prostředí před znečištěním pocházejícím z těžby. Tato opatření musí být zanesena v Plánu monitoringu a environmentálního řízení.¹⁰¹

Kontrahent má zakázáno vypouštět jakýkoliv odpad do moře, který nemá povolený dle standardů, Plánu monitoringu a environmentálního řízení a dalších relevantních dokumentů.

Kontrahent musí vést registr, ve kterém jsou veškerá vypouštění odpadu evidována a tento registr musí zpřístupnit Úřadu.

4.1.6. Jistota environmentálního výkonu (*Environmental Performance Guarantee*)

Před zahájením samotné činnosti v Oblasti musí kontrahent složit na účet Úřadu tzv. jistotu environmentálního výkonu (*Environmental Performance Guarantee*). Jedná se o finanční částku, o jejíž výši rozhodne Rada na základě standardů Úřadu. Má se jednat o částku, která může sloužit k náhradě škody na životním prostředí, kterou způsobil kontrahent a která nebyla

¹⁰⁰ Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 53

¹⁰¹ Tamtéž, reg. 53ter a 53bis

uhrazena. Jedná se tedy o formu jistoty poskytnuté kontrahentem a má usnadnit pozici Úřadu či jiných stran při vymáhání náhrady škody po kontrahentovi.¹⁰²

4.2. Povinnosti Úřadu související s ochranou životního prostředí

4.2.1. Regionální plány environmentálního řízení (*Regional Environmental Management Plans*)

Regionální plány environmentálního řízení byly již pro některá území vypracovány (*Clarion-Clipperton zone, CCZ*)¹⁰³. Jedná se o nástroj Úřadu pro správu území a pro stanovení regionálních strategických cílů a chráněných území. Vztahuje se ovšem pouze k mořskému dnu za hranicemi národní jurisdikce, nikoliv k volnému moři nad ním.

Regionální plány mají poskytnout Úřadu jednotný mechanismus k identifikaci území, která jsou považována za důležitá pro ekosystém, a tato území chránit.

Regionální plány mohou stanovit tzv. zóny speciálního environmentálního zájmu (*Areas of particular Environmental Interest*)¹⁰⁴. V těchto zónách je zakázána jakákoliv těžební činnost.

Komise může posuzovat pouze takový plán práce, který je v souladu s relevantním regionálním plánem environmentálního řízení. Pokud pro území, kde má navrhovaná těžba probíhat, není schválen regionální plán environmentálního řízení, je jeho tvorba pro Úřad prioritou.

4.2.2. Environmentální cíle a úkoly Úřadu (*Environmental Goals and Objectives*)

Veškeré subjekty, kterých se činnost v Oblasti týká, musí vždy postupovat s ohledem na vymezené environmentální cíle a úkoly stanovené Úřadem.¹⁰⁵

Rada Úřadu má za úkol tyto cíle a úkoly definovat a zajistit, aby byly zohledněny v Regionálních plánech environmentálního řízení.

Environmentálními cíli je dle článku 44ter odst. 6 návrhu Těžebního řádu udržet integritu mořského (bentického a pelagického) ekosystému, včetně fyzikálního, chemického, geologického a biologického prostředí, a přispívat k jeho obnově.

¹⁰² *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 26

¹⁰³ International Seabed Authority. *Environmental Management Plan for the Clarion-Clipperton Zone* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/environmental-management-plan-for-the-clarion-clipperton-zone/>

¹⁰⁴ International Seabed Authority. *Areas of Particular Environmental Interest* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2023/10/SMITH.pdf>

¹⁰⁵ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 44ter

Environmentálními úkoly Úřadu dle článku 44ter odst. 7 návrhu Těžebního řádu jsou:

- (a) Zabránit ztrátě genetické a druhové rozmanitosti stanovišť a společenstev;
- (b) Udržet schopnost populací se obnovovat a zajistit propojenost stanovišť;
- (c) Zabránit významným změnám v hojnosti a rozšíření organismů;
- (d) Zabránit většímu ohrožení již ohrožených nebo chráněných druhů;
- (e) Zabránit degradaci funkcí ekosystému (např. dlouhodobé přirozené produktivity organismů, koloběhu látek, trofických vztahů);
- (f) Zabránit vážným rizikům kontaminace znečišťujícími látkami v jakékoli fázi těžby;
- (g) Zabránit významným změnám v klimatu a povětrnostních podmínkách;
- (h) Zabránit významným nepříznivým dopadům na kvalitu ovzduší a vody;
- (i) Udržet odolnost ekosystému a podpořit obnovu po dopadech těžby, které mohou ovlivnit společenstva, migrační koridory a životní cykly;
- (j) Udržet ekosystémové služby, včetně sekvestrace uhlíku, v kontextu toho, že mnoho z nich ještě nebylo prozkoumáno či objeveno;
- (k) Zabránit vážným rizikům pro ochranu a zachování přírodních zdrojů a zabránit poškození flóry a fauny mořského prostředí;
- (l) Zabránit degradaci území biologického, vědeckého, archeologického nebo historického významu; a
- (m) Zachovat zranitelné a jedinečné mořské ekosystémy.

Tyto cíle a úkoly mají být čas od času revidovány Úřadem k zajištění jejich aktuálnosti.

4.2.3. Environmentální standardy a doporučení (*Development of environmental Standards and Guidelines*)

Rada Úřadu je povinna přijmout (na doporučení Komise) environmentální standardy za účelem efektivní ochrany životního prostředí. Žádosti o těžbu nemohou být schváleny, dokud tyto standardy a doporučení nejsou přijaty.¹⁰⁶

Tyto standardy mají upravovat zejména následující otázky:

- a) Informace o výchozím stavu (*baseline data*);
- b) Cíle k udržení kvality životního prostředí;
- c) Ukazatele specifické pro konkrétní nerosty a regiony a kvantitativní environmentální prahy, zejména:

¹⁰⁶ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 45*

- i) Stav biologické rozmanitosti a struktury, funkce a služby ekosystémů;
 - ii) Fyzikální vlastnosti vody (teplota, slanost, zákal);
 - iii) Chemické vlastnosti vody;
 - iv) Chemické vlastnosti sedimentů;
 - v) Charakteristiky zákalu;
 - vi) Fyzikálně-chemické vlastnosti mořské vody a sedimentů, včetně složení vody a teploty.
 - vii) Emise světla;
 - viii) Emise hluku a vibrací;
 - ix) Emise skleníkových plynů;
- d) Postupy monitoringu;
 - e) Mitigační opatření;
 - f) Minimální technické požadavky na ochranu životního prostředí ve vztahu ke všem zařízením používaným při těžbě;
 - g) Posouzení nehod a rizik vedoucích k environmentálním haváriím, včetně přípravy a provádění havarijních a pohotovostních plánů;
 - h) Procesní a věcné požadavky pro předkládání dokumentů, jako například Plánů práce, posouzení vlivů na životní prostředí, prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí.

4.2.4. Environmentální kompenzační fond (*Environmental Compensation Fund*)

Environmentální kompenzační fond (dále též jen „Fond“)¹⁰⁷ má být fond zřízený Úřadem. Má sloužit jako krajní možnost pro úhradu nákladů za realizaci kompenzačních opatření. Aby z fondu mohlo být čerpáno, musí být kumulativně splněny následující podmínky:

- a) Vznikla škoda na životním prostředí způsobená činností kontrahenta, ke které:
 - i) neměl kontrahent povolení; nebo
 - ii) povolení měl, ale škoda nebyla v plánu práce předvídána nebo kontrahent jednal nedbale.
- b) Kontrahent není schopen nést odpovědnost za škodu a realizovat kompenzační opatření; a
- c) Navrhující stát nenesou odpovědnost za jím navrženého kontrahenta.

4.2.5. Inspekce ze strany Úřadu a nápravná opatření

Činnost v Oblasti musí probíhat pod dozorem Úřadu. Rada Úřadu má dle návrhu Těžebního řádu zřídit kolektivní orgán s názvem Výbor pro dodržování předpisů (*Compliance committee*)¹⁰⁸. Ten

¹⁰⁷ Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, section 6 part IV

má Radě vypomáhat s výkonem dozoru nad činnostmi v Oblasti. Sestává z 15 členů a má mít na starosti veškeré záležitosti související s kontrolou dodržování předpisů a kontraktů. Výbor pro dodržování předpisů bude sloužit jako poradní orgán Rady Úřadu. Jeho úkoly a pravomoci jsou spravování seznamu inspektorů, jmenování inspektorů, stanovení postupů pro inspekce a přezkoumávání kontrolních zpráv z proběhlých inspekci.

Vedle výboru má být zřízen post nejvyššího inspektora (*The Chief Inspector*), jenž bude pověřen každodenní správou inspekci. Nejvyšší inspektor má podávat pravidelné zprávy o inspekci Výboru pro dodržování předpisů.

Inspektoři budou vykonávat inspekce u kontrahentů.¹⁰⁹ Mají svěřenou pravomoc zejména provádět výslechy všech osob spolupracujících s kontrahentem, vyžádat si a prověřit dokumenty potřebné ke kontrole, osobně navštívit jakékoliv zařízení či loď pod vedením kontrahenta sloužící k těžbě v Oblasti a brát vzorky. Výstupem kontrol jsou zprávy o kontrole (*Inspection Reports*).

S dozorčí pravomocí Úřadu souvisí i pravomoc přímo podniknout nápravná opatření. V případě, že kontrahent neplní své povinnosti, může Úřad podniknout nápravná opatření nezbytná k zabránění vzniku škod na životním prostředí. Vynaložené náklady Úřad musí vymáhat po odpovědných osobách (kontrahent či navrhuující stát).¹¹⁰

¹⁰⁸ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 96

¹⁰⁹ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 98

¹¹⁰ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 104

Závěr

V závěru diplomové práce zodpovím otázky, které jsem v úvodu vznesl: Je návrh Těžebního řádu upraven tak, aby dostatečně reflektoval princip předběžné opatrnosti a zajistil ochranu hlubokomořských ekosystémů před negativními vlivy těžby z mořského dna? Předěšlo by se schválením současného návrhu Těžebního řádu rizikům těžby mimo jakýkoliv právní režim, která by pro hlubokomořské ekosystémy mohla mít zničující účinky? Jaké dopady bude mít přijetí či nepřijetí Těžebního řádu na *Interoceanmetal Joint Organization*?

Je návrh Těžebního řádu upraven tak, aby dostatečně reflektoval princip předběžné opatrnosti a zajistil ochranu hlubokomořských ekosystémů před negativními vlivy těžby z mořského dna?

Ve třetí kapitole jsem shrnul podmínky, jejichž naplnění je potřeba pro správné reflektování principu předběžné opatrnosti. Podmínky jsou následující:

- a) Získání adekvátních tzv. informací o výchozím stavu (*baseline data*);
- b) Provedení posouzení potenciálního dopadu navrhované činnosti na místo, kde bude činnost probíhat, a to prostřednictvím posouzení vlivů na životní prostředí (*Environmental Impact Assessment*);
- c) Stanovení, zda existuje riziko vážného nebo nevratného poškození (*serious or irreversible harm*);
- d) Posouzení, zdali takové riziko lze dostatečně snížit;
- e) Činnosti, u nichž nelze riziko vážného či nevratného poškození snížit, nesmí být povoleny;
- f) Důsledné monitorování důsledků činnosti, která byla povolena, a to ze strany vykonavatele činnosti i nezávislého orgánu a možnost přijetí adekvátních opatření při zjištění rizik, které nebyly dříve známy.

V předchozí kapitole jsem představil ustanovení přímo i nepřímou související s ochranou životního prostředí, které se na těžbu z mořského dna za hranicemi národní jurisdikce aplikují. Jak tato ustanovení mohou společně naplnit podmínky pro reflektování principu předběžné opatrnosti?

Informace o výchozím stavu

Získat adekvátní informace o výchozím stavu mořského životního prostředí v zónách těžby je velmi složitý úkol. Jedná se o rozsáhlá území, která se nachází stovky kilometrů od pobřeží a tisíce metrů pod hladinou moří.

Právní úprava těžby z mořského dna byla vyvíjena s tím, že samotná těžba může začít až po několika letech či dekadách jiné činnosti. Samotné těžbě předchází fáze vyhledávání a průzkumu vymezené části Oblasti. Fáze vyhledávání je sice více zaměřena na nalezení a identifikaci zdrojů, avšak fáze průzkumu má i jiné účely. Kontrakt k průzkumu trvá maximálně 15 let s možností prodloužení o 5 let. V současné době je většina kontrahentů nucena prodlužovat své kontrakty k průzkumu, jelikož stále musí získat potřebná data k realizaci posouzení vlivů na životní prostředí. Těmito daty jsou zejména informace o výchozím stavu životního prostředí v průzkumné zóně kontrahenta. Úřad má dle vyjádření IOM velmi přísné podmínky¹¹¹ pro prokázání znalosti informací o výchozím stavu a veškeré tyto informace musí být veřejně dostupné¹¹² (k tomu slouží databáze Úřadu *DeepData*¹¹³). Z průměrné délky průzkumných prací můžeme odvodit, že získávání informací o výchozím stavu životního prostředí je pro kontrahenty velmi důležitý a náročný úkon, který neberou na lehkou váhu. Bez zajištění potřebné znalosti těchto informací by nebyl žadateli o těžbu odsouhlasen plán práce.

Provedení posouzení vlivů na životní prostředí

Proces posouzení vlivů na životní prostředí je do návrhu Těžebního řádu zakomponován. Bez posouzení vlivů na životní prostředí by nebyla těžba schválena a kontrahent by ji nemohl zahájit. Provedení posouzení vlivů na životní prostředí je jedním z nejnáročnějších úkolů kontrahentů ve fázi průzkumu.¹¹⁴

Veškeré výsledky, které vzejdou z posouzení vlivů na životní prostředí, musí být promítnuty do Plánu monitoringu a environmentálního řízení (*Environmental Management*

¹¹¹ Mianowicz, Kamila. Osobní rozhovor s Kamilou Mianowicz, Ph.D., odbornicí společnosti IOM na životní prostředí. 29. dubna 2024

¹¹² *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 8 odst. 3

¹¹³ International Seabed Authority. *DeepData Database* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/deepdata-database/>

¹¹⁴ Mianowicz, Kamila. Osobní rozhovor s Kamilou Mianowicz, Ph.D., odbornicí společnosti IOM na životní prostředí. 29. dubna 2024

and Monitoring Plan). Veškeré potenciálně problematické oblasti těžby musí být v tomto plánu odpovídajícím způsobem zakomponovány.

Tento plán se může v průběhu činnosti měnit, jelikož činnost může mít rozdílné než předpokládané dopady na životní prostředí, a samozřejmě i tyto změny se musí do Plánu monitoringu a environmentálního řízení promítnout. Environmentální řízení je tak z hlediska změn flexibilní, což způsobí i větší flexibilitu při provádění opatření pro ochranu životního prostředí.

Stanovení, zda existuje riziko vážného nebo nevratného poškození životního prostředí (serious or irreversible harm), posouzení, zdali takové riziko lze dostatečně snížit a zákaz povolení takových činností, u nichž nelze riziko vážné či nevratné poškození snížit

V článku 145 UNCLOS je stanoveno, že Úřad musí přijmout opatření pro zajištění účinné ochrany mořského prostředí před škodlivými vlivy, které mohou vzniknout v důsledku činnosti v Oblasti. Takové předpisy či opatření musí zajistit ochranu a zachování přírodních zdrojů oblasti a zabránit poškození mořské flory a fauny.

Pokud by činností mohlo vzniknout riziko způsobení vážné poškození na životním prostředí, Rada Úřadu musí odmítnout plán práce navrhovaný kontrahentem a pokud byla činnost již povolena, musí vydat příkaz k pozastavení potenciálně škodlivé činnosti.¹¹⁵

UNCLOS pojem „vážné poškození“ nedefinuje. Návrh Těžebního řádu obsahuje definici vážného poškození přímo ve vztahu k poškození na mořském životním prostředí¹¹⁶ (*Serious Harm to the Marine Environment*):

„Vážné poškození na mořském životním prostředí (Serious Harm to the Marine Environment) znamená Environmentální účinek¹¹⁷, který jednotlivě nebo kumulativně splňuje některé z následujících kritérií:

¹¹⁵ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 162 odst. 2, písm. x) a w), [online]. Montego Bay, 1982 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-240>

¹¹⁶ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, definice: „*Serious Harm to the Marine Environment*“ *Serious Harm to the Marine Environment*” means an Environmental Effect that, individually in combination or cumulatively meets any of the following criteria: (a) it is not likely to be redressed through natural recovery within a reasonable period; (b) it impairs the ability of affected populations to replace themselves; (c) it ecosystems; degrades the long-term natural productivity of habitats or (d) causes, on a more than temporary basis, a loss of species richness or biological diversity, including community structure, genetic connectivity among populations, ecosystem functioning and ecosystem services on the seabed, at the sea surface, and in midwater and in the benthic boundary layer, or habitat; or (e) any other criteria contained in the relevant Regional Environmental Management Plan, or Standards.]“

- (a) není pravděpodobné, že bude napraven přirozenou obnovou v přiměřeném časovém období;
- (b) oslabuje schopnost postižených populací se obnovovat;
- (c) degraduje dlouhodobou přirozenou produktivitu stanovišť nebo ekosystémů;
- (d) způsobuje, na více než dočasně bázi, ztrátu druhové rozmanitosti; nebo
- (e) jakákoli další kritéria obsažená v příslušném Regionálním plánu environmentálního řízení (Regional environmental management plan) nebo standardech Úřadu.“

S pojmem „nevratné poškození“ (*irreversible harm*) návrh Těžebního řádu neoperuje. Lze se však domnívat, že v definici vážného poškození je obsažena i poškození nevratné (viz bod (a) definice).

Informace a data o možném poškození na mořském životním prostředí musí být obsaženy a zhodnoceny v Prohlášení o posouzení vlivů na životní prostředí, které je součástí žádosti o těžbu. Z těchto dat Úřad získá důležité informace ke zhodnocení, zdali by mohlo být způsobeno vážné poškození na mořském životním prostředí. Hodnocení provádí zejména (Právní a technická komise (Komise), jelikož je složena z profesionálů v oboru, kteří by měli mít kapacitu k posouzení předložených vědeckých dokumentů. Dle článku 13 odst. 3 písm. b) návrhu Těžebního řádu Komise v souladu se Standardy posuzuje, jestli má žadatel dostatečné technologie, znalosti, zkušenosti, kapacitu k dodržování předpisů, kontraktu a kapacity k pravidelnému monitoringu následků těžby. Žadatel musí uvedené prokázat, jinak mu nebude povolena těžba.

Za účelem demonstrace následků těžby a s tím spojeného rizika poškození je prováděna mandatorní testovací těžba kontrahentem ve fázi průzkumu.

K výsledkům posouzení vlivů na životní prostředí se také mohou vyjadřovat i jiné subjekty než Úřad, jelikož jsou veřejně publikovány.

S hrozícími škodami na životním prostředí pracuje Plán monitoringu a environmentálního řízení. Výsledky z posouzení vlivů musí být zohledněny v tomto plánu, a to společně s identifikací

¹¹⁷ Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, definice “Environmental Effect” means any material consequences in the Marine Environment arising from the conduct of Exploitation activities, whether positive, negative, direct, indirect, cumulative, temporary or permanent”

všech hrozeb poškození na mořském životním prostředí. Na tyto hrozby musí plán reagovat, jinak nebude Úřadem schválen. Kontrahent musí v souladu s plánem postupně monitorovat způsobené následky těžby a tyto výsledky zasílat Úřadu. Pokud tedy kontrahent bude postupovat v souladu s plánem, Úřad bude dostatečně informován o způsobovaných poškozeních na mořském životním prostředí.

Úřad má zároveň vlastní postupy, jak získat či ověřit informace o způsobovaných poškozeních. Takovým nástrojem je zejména inspekce. Inspektor má široké pravomoci a může se osobně účastnit těžby či provádět výsledky zaměstnanců kontrahenta.

Inspekce může být preventivní, nebo může reagovat na určitou událost. Takovou událostí může být například notifikace pobřežního státu, že dochází k činnosti, která může způsobit vážné poškození na mořském životním prostředí.¹¹⁸

Havarijní a pohotovostní plán vypracovaný kontrahentem musí obsahovat také informace a opatření související s prevencí incidentů, které mohou vést k vážné škodě na životním prostředí.¹¹⁹ Tedy i toto preventivní opatření může zmírnit nebo úplně zabránit hrozícím vážným škodám na životním prostředí.

Dle panujících principů UNCLOS¹²⁰ a návrhu Těžebního řádu by se vždy měla zvolit taková metoda těžby, která způsobí co nejmenší poškození životního prostředí. Jaké budou její přesné charakteristiky, je již na konkrétním návrhu kontrahenta a posouzení Komise.

Důsledné monitorování důsledků činnosti vykonavatelem činnosti i nezávislým orgánem a možná adekvátní opatření

Kontrahent je povinen v souladu s Plánem monitoringu a environmentálního řízení provádět monitoring následků těžby během činnosti i po jejím ukončení. Výsledky monitoringu musí pravidelně sdílet s Úřadem.

Kontrahent je také povinen vést registr, ve kterém jsou zaznamenány veškeré jím vypuštěné odpady do životního prostředí (zejména moře). K tomuto registru musí Úřad mít přístup.

¹¹⁸ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 4 odst. 4

¹¹⁹ Tamtéž, Příloha č. 5 písm. c), bod x)

¹²⁰ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu, článek 145, Montego Bay, 1982.

Kontrolní moc Úřadu nad kontrahenty je reprezentována inspektory Úřadu. Tito mají provádět kontrolu činnosti kontrahenta ze svého pracoviště i „v terénu“, aby získali co nejdůvěryhodnější a nejrelevantnější informace. V případě, že kontrahent neplní své povinnosti, může Úřad podniknout nápravná opatření nezbytná k zabránění vzniku poškození životního prostředí¹²¹.

Počet inspektorů by měl záležet na tom, jak robustní bude mít v budoucnu Úřad rozpočet. Financování Úřadu je založeno na tzv. evolučním principu. Je závislé na tom, v jakém objemu bude prováděna samotná činnost v Oblasti. Hlavními příjmy po zahájení těžby budou odvody od kontrahentů z činnosti a také správní poplatky. Robustnost rozpočtu Úřadu se tedy bude odvíjet od toho, jak aktivně bude probíhat těžba v Oblasti.

Předešlo by se schválením současného návrhu Těžebního řádu rizikům těžby mimo jakýkoliv právní režim, která by pro hlubokomořské ekosystémy mohla mít zničující účinky?

Těžba bude pro těžaře vždy zejména o výdělku. Jak jsem uvedl v kapitole věnované věcným souvislostem, v současné době se očekává nárůst potřeby látek obsažených v nerostech nacházejících se v Oblasti a s tím i zvýšení výdělečnosti těžby těchto nerostů.

Na kontinentálních šelfech (*Continental Shelf*) některých států (Norsko, Švédsko, Finsko, Cookovy ostrovy) již probíhá průzkum těchto minerálů.¹²² Předpisy pro tuto těžbu vydávají pouze pobřežní státy, na jejichž kontinentálním šelfu se bude těžit. Oblast tedy není jedinou lokalitou, kde se těžba těchto nerostů plánuje.

Dle pravidla dvou let představeného v předchozích kapitolách bude Úřad muset projednat plán práce k těžbě dle v té době platných pravidel. Pokud v té době nebude schválen Těžební řád, může se stát, že těžba bude prováděna bez jakéhokoliv právního rámce, což by mohlo znamenat velké riziko pro mořské životní prostředí. Kontrahent by měl téměř volné ruce v tom, jakým způsobem bude těžba probíhat a jaká opatření pro ochranu životního prostředí budou zavedena. Vzhledem k tomu, že kontrahenti těžbu chtějí provádět zejména za účelem zisku, lze předpokládat, že opatření na ochranu životního prostředí, která jsou finančně náročná, by byla minimální nebo žádná.

¹²¹ *Draft regulations on exploitation of Mineral resources in the Area*, ISBA/29/C/CRP.1, 2023, reg. 104

¹²² Deep Sea Mining. *10 Deep Sea Mining Companies to Watch in 2024* [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://deepseamining.ac/article/35#gsc.tab=0>

Možná ještě horší scénář by byl, kdyby Shromáždění Úřadu přijalo (ať už na jakémkoliv právním základu) nepřiměřeně dlouhé moratorium na těžbu či její úplný zákaz. Smluvní státy UNCLOS a Dohodu ratifikovaly (mimo jiné) za tím účelem, aby měly výtěžky z těžby z mořského dna i přístup ke strategickým surovinám. Pokud by odpadla tato motivace být smluvní stranou UNCLOS, ambiciózní těžaři (např. Čína a Japonsko) by mohli od těchto smluv odstoupit a kompletně obejít režim nastavený v UNCLOS.

V tomto případě smluvní státy nemají možnost vznést proti moratoriu výhradu (jako tomu je dle Úmluvy o regulaci velrybářství, čehož využily Norsko či Island u moratoria na komerční lov velryb).¹²³ Pokud by od UNCLOS z důvodu moratoria na hlubokomořskou těžbu odstoupilo větší množství států, mohlo by to významně narušit stabilitu současného právního režimu moří a oceánů.

Jaké dopady bude mít schválení či neschválení Těžebního řádu pro IOM?

IOM je mezinárodním subjektem založeným čistě za účelem těžby z mořského dna. Vazby, na základě kterých byl zřízen, již byly do značné míry zpřetrhány (jednalo se o společný projekt socialistických států pod vlivem moci Sovětského svazu). Lze se domnívat, že při zákazu těžby z mořského dna v Oblasti by se společnost zaměřila na těžbu nerostů na kontinentálním šelfu. Při nedostatku motivace ke spolupráci by také mohla být IOM zrušena (největší společník – Ruská federace – již plánuje těžbu v Oblasti v rámci jiného subjektu; také má jednu z největších EEZ). Vše by záleželo na spolupráci mezi ovládajícími státy.

Pokud by bylo schváleno kratší moratorium na těžbu, činnosti IOM by se to nedotklo. IOM má v plánu prodloužit svůj kontrakt k průzkumu ve svém dílu v CCZ o dalších pět let. Plánuje provést nové průzkumné výpravy a tyto završit testovací těžbou, to vše za účelem podání žádosti o těžbu. Pokud by moratorium na těžbu trvalo více než 5 let, plány IOM by se musely přizpůsobit.¹²⁴

¹²³ Ministerstvo životního prostředí ČR. Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluva_o_regulaci_velrybarstvi

¹²⁴ Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interoceanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024.

Shrnutí

Dle mých závěrů je navrhovaný právní režim těžby v Oblasti v souladu s principem předběžné opatrnosti. Alespoň v rozsahu podmínek, které jsou stanoveny dosavadní právní vědou.

Je potřeba si uvědomit, že princip předběžné opatrnosti nevznikl za účelem toho, aby byla zakázána jakákoliv činnost, při které může vzniknout riziko poškození na životním prostředí. Tento princip má životní prostředí chránit před těžbou bez brzd a regulací a bez dostatečných znalostí. V tomto případě se lze domnívat, že při zpracování návrhu Těžebního řádu byl princip předběžné opatrnosti vzat odpovídajícím způsobem v potaz.

Skutečně existuje reálné riziko, že by v případě zákazu či dlouhodobého moratoria na těžbu byly některé státy motivovány odstoupit z UNCLOS, což by nastolilo nejistotu v právním řádu velmi důležitého mezinárodního prostoru.

IOM by kratším moratoriem na těžbu zásadním způsobem ovlivněn nebyl, ovšem dlouhodobější moratorium by mohlo ohrozit jeho existenci, a tedy existenci jediného možného těžaře v Oblasti spoluovládaného Českou republikou.

Seznam použitých zdrojů

1. Použitá literatura

Cooney, Rosie, ed. *The Precautionary Principle in Biodiversity Conservation and Natural Resource Management*. London: Routledge, 2004

European Commission. *Report on the assessment of the European Union's strategic framework*. 2017

International Seabed Authority. *Report on Valuation of Ecosystem Services*. 2023.

International Tribunal for the Law of the Sea. *Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Disputes Chamber)*. 2011

Tassin Campanella, Virginie, ed. *Routledge Handbook of Seabed Mining and the Law of the Sea.*, London: Routledge, 2024

ZWETTLER, Otto. Tordesillaská smlouva z roku 1494. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie. 1995, roč. 6, č. 1, s. 5-7. ISSN 1210-6097

2. Internetové zdroje

Collins Dictionary. Baseline Data [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/baseline-data>

Congressional-Executive Commission on China. From Cobalt to Cars: How China Exploits Child and Forced Labor in the Congo [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.cecc.gov/events/hearings/from-cobalt-to-cars-how-china-exploits-child-and-forced-labor-in-the-congo>

Cobalt Institute. Cobalt Institute Fact Sheet 2023 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.cobaltinstitute.org/wp-content/uploads/2023/02/cobalt_institute_fact_sheet_2023.pdf

DeepSea Mining Alliance. Metals for Deep Sea Mining [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.deepsea-mining-alliance.com/en-gb/metal>

E15.cz. Indonésie zakázala vývoz nezpracovaných rud, světové trhy čeká otřes [online]. 2014 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/burzy-a-trhy/indonesie-zakazala-vyvoz-nezpracovanych-rud-svetove-trhy-ceka-otres-1052141>

European Commission. Critical Raw Materials [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials_en

Forbes. Těžba kovů z mořského dna: Skvělý nápad, nebo další ekologická katastrofa? [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://forbes.cz/tezba-kovu-z-morskeho-dna-skvely-napad-nebo-dalsi-ekologicka-katastrofa/>

Impossible Metals. Robotic Collection System [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://impossiblemetals.com/technology/robotic-collection-system/>

Interoceanmetal Joint Organization. Příběh IOM [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://iom.gov.pl/iom-story/>

International Energy Agency. Renewable Energy Progress Tracker [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/renewable-energy-progress-tracker>

International Energy Agency. The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions: Executive Summary [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iea.org/reports/the-role-of-critical-minerals-in-clean-energy-transitions/executive-summary>

International Institute for Environment and Development. Formalising artisanal cobalt mining in the DRC: much work remains [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.iied.org/formalising-artisanal-cobalt-mining-drc-much-work-remains>

International Seabed Authority. 29th Session of the International Seabed Authority, 2024 [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/sessions/29th-session-2024/?tab=daily-bulletins>

International Seabed Authority. Agenda of the Assembly [online]. 2024 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2024/07/2413837E.pdf>

International Seabed Authority. Areas of Particular Environmental Interest [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/wp-content/uploads/2023/10/SMITH.pdf>

International Seabed Authority. DeepData Database [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/deepdata-database/>

International Seabed Authority. Environmental Management Plan for the Clarion-Clipperton Zone [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/environmental-management-plan-for-the-clarion-clipperton-zone/>

International Seabed Authority. Exploration Contracts [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/>

Investing News Network. Top Manganese-producing Countries [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://investingnews.com/daily/resource-investing/battery-metals-investing/manganese-investing/top-manganese-producing-countries/>

Kara, Siddharth. The Dark Side of Congo's Cobalt Rush [online]. The New Yorker, 2021 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2021/05/31/the-dark-side-of-congos-cobalt-rush>

Metals.co. ISA-NORI's Integrated Collector System Test Conducted in Compliance with Contract and Regulatory Requirements [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://metals.co/isa-noris-integrated-collector-system-test-conducted-in-compliance-with-contract-and-regulatory-requirements/>

Ministerstvo životního prostředí ČR. Mezinárodní úmluva o regulaci velrybářství [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluva_o_regulaci_velrybarstvi

Oceans Initiative. Understanding the impact of deep-sea mining on marine life [online]. 2022 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://oceansinitiative.org/wp-content/uploads/2022/07/07July22_abo2804_ArticleContent_v4.pdf

Pařížská dohoda. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2016. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/parizska_dohoda

Precautionary Principle [online]. ScienceDirect, 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/precautionary-principle>

RABONE, Muriel & collective. How many metazoan species live in the world's largest mineral exploration region? Current Biology [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0960982223005341>

RIFS Potsdam. Two-year Countdown on Deep Seabed Mining [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.rifs-potsdam.de/en/news/two-year-countdown-deep-seabed-mining>

Royal Museums Greenwich. Telling the story of the Challenger expedition, 1872–76 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.rmg.co.uk/stories/blog/library-archive/telling-story-challenger-expedition-1872-76>

ScienceDaily. Newly discovered cellular process [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2023/05/230525135858.htm>

Shell. Perdido Overview [online]. 2013 [cit. 2024-08-25]. Archivováno z: <https://web.archive.org/web/20130426072332/http://www.shell.com/global/aboutshell/our-strategy/major-projects-2/perdido/overview.html>

Statista. Distribution of global copper mine production by select country 2022 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/605533/distribution-of-global-copper-mine-production-by-select-country/>

Statista. Distribution of global nickel mine production by select country 2022 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/603621/global-distribution-of-nickel-mine-production-by-select-country/>

Statista. Global cobalt mine production from 2010 to 2022 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/339759/global-cobalt-mine-production/>

Statista. Monthly nickel imports to the European Union (EU) from Russia 2022-2023 [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1345794/eu-monthly-nickel-imports-from-russia/>

United Nations General Assembly. Resolution 2750 (XXV) [online]. 1970 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/645609?ln=en&v=pdf>

United States Institute of Peace. What to Know About Gabon's Coup [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.usip.org/publications/2023/08/what-know-about-gabons-coup>

WWF. No Deep Seabed Mining [online]. 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: https://wwf.panda.org/discover/our_focus/oceans_practice/no_deep_seabed_mining/

3. Právní předpisy

Deklarace z Ria o životním prostředí a rozvoji. Rio de Janeiro, 1992

International Seabed Authority. *The Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area and Related Matters*, 2000

International Seabed Authority. *The Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area*, 2010

Pařížská dohoda, Paříž, 2015

Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. Smlouva podepsaná dne 10. prosince 1982 v Montego Bay. Vstoupila v platnost dne 16. listopadu 1994

Úmluva o pevninské mělčině, Ženeva, 1958

4. Použitá judikatura

The Southern Bluefin Tuna Cases (New Zealand v. Japan; Australia v. Japan). Provisional Measures, ITLOS, Order of 27 August 1999

5. Ostatní zdroje

Abramowski, Tomasz. Osobní rozhovor s Tomaszem Abramowskim, Ph.D., Eng., ředitelem Interoceanmetal Joint Organisation. 12. dubna 2024.

Baláž, Peter. Rozhovor s Peterem Balážem, Ph.D., Deputy Director General, Expert in Mineral Economics, Interoceanmetal Joint Organization. 12. dubna 2024

DeepSea Mining Alliance e.V. *Our way towards the responsible exploitation of high-tech metals - Facts and challenges of Deep-Sea Mining*. 2024

International Seabed Authority. *Draft Exploitation Regulations*. 2023

Jaeckel, Aline. *Deep Seabed Mining & International Law: Is a Precautionary Pause Required* [online]. YouTube, 2023 [cit. 2024-08-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ASXgrVHAPCc&t=2755s>

Mianowicz, Kamila. Osobní rozhovor s Kamilou Mianowicz, Ph.D., odbornicí společnosti IOM na životní prostředí. 29. dubna 2024